ATT FUSKA OCH PLAGIERA –
Ett sätt att leva eller ett sätt att överleva?

Åsa Hult
Håkan Hult

LINKÖPINGS UNIVERSITET
CENTRUM FÖR UNDERVISNING OCH LÄRANDE

Linköpings universitet
Centrum för undervisning och lärande
58 183 Linköping

www.liu.se/cul

CUL-rapport nr 6
Att fuska och plagiera – Ett sätt att leva eller ett sätt att överleva?
Åsa Hult & Håkan Hult

ISSN 1650-8173
ISBN CUL-7373-779-1

Tryckeri: Unitryck, Linköping 2003

Innehåll

Bakgrund 4
Rapportens syfte 9
Undersökningens uppläggning 10

Disciplinnämndens arbete 10
Vad är fusk? 11
Har fusket ökat? 13
Har fusket ändrat karaktär? 13

Vem fuskar och varför? 13
Forskning om fusk 14
Vad de intervjuade anser är motiv till fusk 18
Lärare och disciplinnämnd 18
Studenter 20

Lärares inställning till och agerande vid fusk 22

Studenters inställning till och upplevelser av fusk 25

Uppfattningar om fusk 27
Likheter och skillnader mellan lärares och studenters uppfattningar om fusk 32

Examinationsformer och bedömning 34

Hur förebygga och förhindra fusk 39

Diskussion 47

Litteraturförteckning 50

Bakgrund

Det finns ett case om fusk utarbetat vid Stockholms universitet. Det beskriver en situation där läraren vid genomläsning av ett antal hemskrivningar blir medveten om att flera av studenterna har lämnat in helt eller närmast helt identiska skrivningar. Vi brukar ibland använda detta case i kurser för främst doktorander som deltar i en grundläggande universitetspedagogisk kurs. Caset sätter fart på debatten och det är intressant att lyssna på de förslag till åtgärder som kommer upp. Det är allt från att studenterna ska stängas av till att man inte bör göra något därför att det är uppenbart att studenterna har samarbetat och detta är något som är mycket väsentligt och som ska uppmuntras. I caset är två institutioner involverade och det framgår tydligt att de representerar två mycket olika akademiska kulturer. Vad caset visar är att s.k. fusk väcker känslor och ofta visar det sig att det är svårt att enas om åtgärder bland annat därför att fusk inte är något entydigt och mellan högskolor och inom högskolor kan det finnas skilda traditioner som påverkar hur man ser på och agerar vid fusk och plagiat.

Inom universitet och högskolor i Sverige går ärenden som handlar om fusk till rektor som kan ta hjälp av disciplinnämnder. Från dessa nämnder och i artiklar i vetenskapliga tidskrifter kommer signaler om att fusket inom högskolan ökar. Skälen som anges till ökningen är flera. Den stora studenttillströmningen är ett skäl som många pekar på. Den personliga kontakten mellan lärare och student blir mindre och studenterna blir alltmer anonyma och med detta kan följa att studenten inte har så starka känslor för ”sitt” universitet och dess värden. Ett annan skäl som ofta anges är datoriseringen och tillgången till internet och om detta skriver Auer och Krupar[1]

> Teachers and administrators agree cheating is on the rice –computers have made it so easy.

Internet har gett oss alla tillgång till en enorm mängd information och fakta och detta på ett enkelt och bekvämt sätt. Det har också gett oss fusksaiter och s.k. term-paper mills från vilka man gratis eller mot en mindre summa kan hämta bra uppsatser och ibland kan frestelsen att

---

1 Auer,N.J. & Krupar,E.M. (2001)

använda stora delar av en sådan uppsats eller att lämna in den i eget namn vara stor.

Ett tredje skäl som brukar nämnas är den ökade jakten på bra betyg som leder till stress och tidsnöd. Ett fjärde skäl sägs vara att risken att bli ertappad är mycket liten.

Är fusk vanligt? Frågan är mycket rakt ställd men svaret kan inte bli lika rakt. För det första behövs en längre utläggning om vad som kan menas med fusk och för det andra är naturligtvis det s.k. mörkertalet stort. Om antalet fall som uppdagas ökar behöver det ju inte innebära att fusket har ökat. Vad många författare av både vetenskapliga artiklar och debattartiklar säger är att plagiering har blivit allt vanligare. Även om risken att ertappas är liten så händer det att studenter plagierar alltför uppenbart, så att läraren inte kan missa att uppmärksamma det hela. Lärare börjar också att i allt högre grad använda sig av elektroniska hjälpmedel, exempelvis Urkund och Turnitin.com, tjänster som jämför studentens uppsats med all text som finns på nätet. Studenter kanske allt oftare plagierar texter men det finns inga vetenskapliga belägg för att det ”traditionella” tentamensfuskandet i form av årtal i handflatan, handskrivna papper som man försöker att smygläsa från, sneglandet över axeln för att se vad grannen skrivit, etc har ökat. Ett par djupstudier[2] antyder att den totala mängden fusk inte har ökat. Av den intervjustudie som redovisas längre fram i denna rapport framgår att det råder delade meningar bland erfarna lärare vid Linköpings universitet om fusk och plagiat har ökat. Några utgår från att främst plagierandet har ökat, därför att alla säger så och för att det har blivit lättare att plagiera. Andra säger att de inte sett några tecken på att plagierandet ökat. Vad de flesta tycks vara överens om är att fusk inte ökar procentuellt sett, men i absoluta tal ökar det därför att antalet studerande har ökat kraftigt under de senaste åren.

Under år 2001 var det 118 studenter i Sverige som fick en varning eller blev avstängda från sina studier under längre eller kortare tid på grund av fusk. Det är främst vid hemtentamen och uppsats- och rapportskrivning som fusk förekommer (68 fall). Detta fusk är uteslutande plagiering av texter. Även vid salsskrivningar förekommer fusk och det är den näst vanligaste situationen.[3]

---

2 Spiller & Crown, (1995); McCabe & Bowers, (1994).

3 *Sammanställning av beslut från disciplinnämnder och domar i disciplinärenden från förvaltningsdomstolar 2001*, Högskoleverket.

Den vanligaste metoden för att få en uppfattning om fuskets omfattning är att i skriftliga enkäter fråga studenterna om de har fuskat och om de känner till någon som fuskat. Denna metod har uppenbara brister men om vi ändå lutar oss mot dessa undersökningar kan man säga att mellan 60 och 80 procent av amerikanska studenter har fuskat en gång eller mer enligt egen utsaga[4]. De flesta studier om fusk och plagiat är gjorda i USA och det kan ju tänkas att det finns kulturella skillnader, men några internationella jämförande studier har gjorts och dessa tycks bekräfta de amerikanska siffrorna.[5] Det är intressant att ställa antalet fällda i disciplinärenden mot den procentandel studenter i USA som säger sig ha fuskat minst en gång. Om svenska studenter fuskar i samma utsträckning som de amerikanska har cirka 250 000 av dagens studenter fuskat vid minst ett tillfälle, men endast 118 fälldes i disciplinnämnder under 2001. Det skulle betyda att ett fall av fusk på drygt 2000 uppdagas och fälls i disciplinnämnd om det skulle ske i samma utsträckning som de amerikanska studenterna uppger. Om vi gör tankeexperimentet att antalet uppdagade fall av fusk/-plagiat är 10 gånger fler, än de som faktiskt fälls i disciplinnämnderna men att lärarna väljer att lösa det direkt med studenten, betyder det att ungefär 0,5% av allt fusk får någon påtaglig ”konsekvens” för studenterna.

Det ”moderna” fusket handlar främst om plagiering. Wilhoit[6] ger följande exempel på olika former:

- köpa en uppsats från en s.k. term paper mill och lämna in uppsatsen i eget namn
- lämna in en annan students arbete i eget namn
- lämna in en uppsats som en kamrat skrivit för att hjälpa sin vän
- kopiera en text ur en bok eller artikel och lämna in den i eget namn
- kopiera en text och ange var man hämtat texten från men utelämna citattecken och således framstår det som att man har producerat texten själv

---

4 Se exempelvis Maramak & Maline, (1993); Holm,T., (1998); Roberts,P., Anderson, J., Yanish, P., (1997).

5 Lupton, Chapman och Weiss (2000) jämförde ekonomistuderande i USA och Polen och deras undersökning indikerar möjligen att polska studenter fuskar i än högre grad än de amerikanska.

6 Wilhoit, S. (1994).

- skriva med egna ord det som står i en text men inte ange varifrån man har hämtat underlaget för det man skrivit

Man kan kanske säga att exemplen visar en fallande skala på graden av fusk. Några exempel anser troligen alla eller nästa alla att det rör sig om medvetet fusk medan andra exempel kan röra sig om okunskap om krav och villkor vid vetenskapligt arbete. Wilhoit [7] uttrycker detta klart, när han säger:

> It is easy enough to explain the flagrant violations. We and our students readily agree on the perfidy of submitting borrowed or stolen papers or of paying another person to write them for us. Once our explanations move beyond the flagrant cases of plagiarism, however, we are left with more difficult task… of equipping our students with a body of rules and competencies which many of them find… difficult to master.

Wilhoit säger att det är få studenter som kommer till högskolan och som har klart för sig vad som gäller när man använder sig av andras texter. När och hur ska citat användas, hur görs hänvisningar, vad ska dokumenteras? Till detta kommer att det tycks vara en vanlig åsikt bland gymnasister i USA att det som finns på nätet är allmängods och därför behöver man inte citera när dessa texter används.[8] Beror deras uppfattning på att de är så vana att fritt och helt korrekt kunna ladda ner texter, musik och mycket annat från nätet att de därför inte ser någon skillnad på detta och på att hämta text från nätet i vetenskapliga arbeten eller håller en annan etik på att växa fram i samhället? Det kan vara lämpligt – innan man eventuellt börjar att förfasa sig över ungdomars attityder – att komma ihåg att även akademiska lärare kan acceptera eller ha överseende med vissa former av plagiering. Ett sådant exempel är när någon lånar en tankegång från en forskare och gör den till sin egen genom att bearbeta den och med egna ord uttrycka vad forskaren redan har skrivit.

I Svenska akademins ordbok (SAOB) kan man utläsa att fusk främst har två betydelser. Den ena är att bete sig bedrägligt genom att manipulera, använda otillåtna hjälpmedel eller skaffa sig hjälp på ett otillå-

---

7 Wilhoit i McCormick, F. (1989).

8 Young, J. R. (2001) tar upp detta med en hänvisning till prof. Donald L. McCabe, en av grundarna till Center for Academic Integrity, vilket är ett center som hjälper lärare med frågor om etik och moral inom utbildningar.

tet sätt och det andra är att göra ett dåligt arbete, ett s.k. fuskarbete. Ordet plagiat kan närmast jämföras med stöld, dvs. att man stjäl någons tankar genom att skriva av en text eller målar av någons tavla. I SAOB citeras Laurin som 1930 skrev: Om man knycker ur en bok blir det plagiat, ur två böcker kompilation och ur tre böcker vetenskap!

Ordet fusk finns belagt i svenska språket först år 1807. Det var tidens tecken att det unika, det personliga var det intressanta. Sven-Erik Liedman[9] skriver om detta:

> ”Det är lätt att i dessa värderingar känna igen romantikens föreställningar att det verkliga konstverket är unikt och inte, som de flesta menat tidigare, en utsökt variation på en klassiskt tema. Kravet på det unika förde romantikerna med sig också in i vetenskapen och filosofin, där rutinforskningens nötta hjulspår ingav den förakt”.

Rapportens syfte

I bakgrundsbeskrivningen visas att en majoritet av amerikanska studenter själva uppger att de har fuskat någon gång, men att det inte finns säkra belägg för att säga att fusk procentuellt sett har ökat. Artiklar antyder att fusk i form av plagiat troligen har blivit vanligare. Fusket verkar ha tagit sig delvis nya former och därför finns det anledning att försöka kartlägga och beskriva detta och att se vad som görs för att förhindra eller minimera fusk i allmänhet och plagiering i synnerhet. Det sägs ju att tillfället gör tjuven och därför finns det all anledning att se på vilka sätt den högre utbildningen genom exempelvis pedagogiska former och examinationsformer ställer tillfällen ”till förfogande”. En rapport om fusk och plagiat inom den högre utbildningen kan lätt bli normativ och full med pekpinnar. Meningen är inte den utan snarare

- att förstå vad som sker
- att försöka besvara frågan om fusk och plagiat har ökat
- att studera om fusk och plagiat har tagit sig nya former
- att se om vi i utbildningen behöver tänka och agera på annat sätt.

---

9 Sven-Erik Liedman (2001).

Undersökningens uppläggning

För att kunna nå rapportens syften har först och främst en litteratursökning gjorts i en internationell databas och nyckelorden var fusk och plagiat inom den högre utbildningen. Ett hundratal träffar erhölls. Vidare har vi försökt att få ett grepp om vad som skrivits inom svensk högre utbildning inom detta område. Intervjuer har genomförts med lärare, studenter, representanter i disciplinnämnden och en jurist, alla vid Linköpings universitet. Vi har försökt att täcka in ämnesdiscipliner så brett som möjligt i val av både studenter och lärare, eftersom undervisning och examination kan utformas på många sätt inom olika ämnen. Totalt har sju erfarna lärare inom teknik, naturvetenskap, vård, humaniora och samhällsvetenskap intervjuats. De 6 studenter som intervjuats kommer från alla tre fakulteter vid Linköpings universitet och samtliga har även studerat en tid vid ett utländskt universitet.

Tanken med att välja de som varit utbytesstudenter var att de kan reflektera över två olika universitetssystem och hur fusk kan variera beroende på kontext och strukturella förutsättningar. Tre personer i disciplinnämnden har intervjuats samt en jurist på universitetet som inte sitter i disciplinnämnden. Intervjuerna har gjorts för att få en bild av hur nämnda grupper ser på fusk, om fusk/plagiering ökar, vilka typer av fusk som förekommer, vilka åtgärder som disciplinnämnd och lärare vidtar i de enskilda fallen och vilken policy lärosätena har för att försöka förhindra att fusk sker. De lärare och studenter som intervjuats har även skriftligt tagit ställning till 13 situationer i en enkät och för varje situation angett om de anser att den kan anses vara ett exempel på fusk eller ej. Dessa 13 situationer har ytterligare ett antal lärare och studenter tagit ställning till. Totalt har 25 lärare och 40 studenter fyllt i enkäten.

Disciplinnämndens arbete

Disciplinnämnden på Linköpings universitet består av rektor, en lärarrepresentant, två studeranderepresentanter och en lagman. Dessutom ingår sekreterare och föredragande men de är inte med och fattar beslut i nämnden.

Anmälan om fusk går först till rektor som själv väljer om ärendet ska tas upp i disciplinnämnden, något som alltid sker i Linköping. Fö-

redragande i disciplinnämnden sköter ärendet och kontaktar alla inblandade parter. Föredragande utreder vilken information studenterna fått på kursen och hur examinationen har gått till, hur det misstänkta fusket upptäcktes, etc. Disciplinnämnden ska ta ställning till om informationen har varit tillräcklig och om studenten bör ha känt till och förstått vad den får och inte får göra. Studenten får ta del av anmälan och får möjlighet att yttra sig både skriftligt och muntligt och kan även delta när disciplinnämnden tar upp ärendet. Studiesituationen under de två senaste terminerna för den anmälda studenten finns även med i handlingarna. I viss mån kan nämnden ta hänsyn till studieresultat i straffpåföljden. Tanken är att studenterna inte ska drabbas otillbörligen mycket. Avstängning upp till sex månader eller varning är påföljderna. Den vanligaste påföljden är avstängning i två månader. Studiemedlen dras även in under avstängningen.

Vad är fusk?

Den definition på fusk som disciplinnämnden går efter är den som finns i Högskoleförordningen (10 kap. 1 §)

> ”Disciplinära åtgärder får vidtas mot studenter som
> 1. med otillåtna hjälpmedel eller på annat sätt försöker vilseleda vid prov eller när en studieprestation annars skall bedömas,…”

Fusk är alltså att betrakta som en medveten handling och det ska finnas uppsåt. Det finns inga bestämda kriterier på vad som är fusk (försök att vilseleda) utan det är sammanhanget som avgör om det ska räknas som fusk eller inte, allt beroende på vad läraren gett för instruktioner. Fusk är alltså situationsbundet och det ska vara en medveten handling att försöka vilseleda. Rent teoretiskt kan det som anses vara fusk i ett fall dömas som icke fusk i ett annat fall beroende på vad läraren gett för anvisningar. Trots detta menar de intervjuade i disciplinnämnden att det är mycket sällsynt att de inte är eniga i sitt beslut om det är fusk eller inte. En av de intervjuade menar att de flesta vet genom sunt förnuft vad man får och inte får göra. Studenterna som blivit fällda i disciplinnämnden har oftast inte tyckt att det är så konstigt, de vet att de gjort något de inte får.

Ett fall som bedömdes inte vara fusk var en grupp studenter som skrivit en uppsats. Deras text var mycket snarlik originalet, nästan avskrift, men de hade ändrat något i texten så det kan betrakta som referat. De hade noga angett källa men refererat det mesta och skrivit ytterst lite egen text. Disciplinnämnden ansåg det inte vara fusk för studenterna hade inte försökt vilseleda, däremot var det en dålig uppsats. De blev inte fällda. Hade de däremot inte visat varifrån de hämtat texten hade det varit fusk.

Ingen av de intervjuade anser att det egentligen går att tala om omedvetet fusk. Det kan visserligen vara så att studenten slarvat eller glömt anteckningar i en bok, men det bedöms som en medveten handling om studenten bör ha känt till vad som gäller. Det går inte heller att dra en klar gräns för när samarbete övergår till fusk menar de intervjuade, det beror på situationen och de instruktioner som studenterna fått för den aktuella kursen.

På salstentor är det lättare att se om studenterna har otillåtna hjälpmedel, säger en intervjuperson. Det är svårare på en hemtenta att veta hur mycket man får samarbeta. Det finns många gråzoner kring de alternativa examinationerna och det är där det uppstår problem med vad man får och inte får göra. Alla intervjuade i disciplinnämnden liksom universitetets jurist menar att det är viktigt att lärarna tydligt informerar studenterna om vad man får och inte får göra vid examinationen och det ska även framgå i kursplanerna. I dagsläget framgår inte alltid i kursplanerna vad som gäller. Vad innebär till exempel att studenterna får ”samarbeta fritt” eller ”använda alla hjälpmedel”? Det händer att studenter frikänns från misstankar om fusk i disciplinnämnden för att lärare inte har gett tillräckligt tydliga instruktioner. Det är extra viktigt med ökad tydlighet vid examinationsformer som hemtentor och projektarbeten där graden av tillåtet samarbete kan variera från kurs till kurs och från lärare till lärare, menar de intervjuade i disciplinnämnden och universitetets jurist.

I utbildningssammanhang är det nästa uteslutande fusk vid tentor samt plagiat av texter vid uppsatser, examinationsarbeten och hemtentor som anges som fusk. Forsman[10] har studerat forskningsfusk och vetenskaplig oredelighet. Hon menar att myndigheter och utredningar världen över har försökt att definiera vad forskningsfusk är. Tre komponenter återkommer och det är fabricering, förfalskning och plagiat.

---

[10] Birgitta Forsman (2002).

Av dessa är det plagiat som diskuteras i utbildningar och oss veterligt finns inget skrivet om fabricering av data eller förfalskning i gundutbildningssammanhang.

Har fusket ökat?

Det är ca 10 anmälningar om året som disciplinnämnden vid Linköpings universitet behandlar men en anmälan kan röra flera studenter. Det får nog betraktas som få ärenden med tanke på att det är c:a 25 000 studenter i Linköping och gissningsvis 170 000 examinationstillfällen per år. Anmälningarna har ökat genom åren, men antalet studenter har också ökat så det är tveksamt om fusk procentuellt sett verkligen har ökat, menar några av de intervjuade. Att det är ca 10 anmälningar om misstanke om fusk årligen säger oss dock inget om hur pass vanligt det är med misstankar om fusk som inte leder till en anmälan till disciplinnämnden. Läraren hanterar vissa situationer på egen hand och ger studenten en andra chans. Vi vet heller inget om hur vanligt det är med fusk som aldrig upptäcks.

Har fusket ändrat karaktär?

Tidigare var salstentor mycket vanligt. Nu har andra examinationsformer som hemtentor, rapporter, uppsatser, etc. blivit allt vanligare. Frågan är om fusket kan sägas ha ändrat karaktär i och med detta? En av de intervjuade i disciplinnämnden tycker egentligen inte att fusket har ändrat karaktär. De tekniska möjligheterna har ändrats men fusket är i grunden detsamma fast man använder andra redskap. Grunden är två varianter- fusklapp eller liknande på tentan eller att använda någon annans text.

Vem fuskar och varför?

Här presenteras först vad forskare funnit om vem som fuskar och vad det finns för motiv till fusk. Vi övergår sedan till att presentera vad de intervjuade vid Linköpings universitet anser om detta.

Forskning om fusk

Det är ett antal forskare som försökt finna individuella karaktäristika och/eller åsikter och värden som är vanliga bland studenter som fuskar/plagierar. Vad gäller kön så är resultaten delvis motstridiga. I ett antal undersökningar har man funnit att män fuskar mer och är mer toleranta mot fusk än kvinnor[11] medan några andra finner det rakt motsatta[12]. Möjligen kan man säga att antalet undersökningar som visar att män oftare fuskar och också har en något mer tolerant inställning till fusk överväger och det tycks vara så att män är mer villiga än kvinnor att chansa. Om risken att bli upptäckt är alltför stor gör detta att kvinnor vanligtvis avstår från att fuska[13]. Det går inte av den tillgängliga litteraturen att uttala sig om vilka typer av fusk och plagiering som är mest vanligt förekommande hos män respektive kvinnor.
Andra faktorer kan säkert ha minst lika stor betydelse för förekomsten av fusk som kön har. Eftersom kvinnor och män brukar välja olika utbildningar kan andra faktorer tänkas ha stor betydelse för förekomsten av fusk. Det kan t.ex. vara undervisningsform, examinationsform, kontakten med lärarna, etc.

Ålder tycks ha betydelse för fuskandet. Ju äldre man blir desto viktigare är etiska frågor och detta inte enbart i utbildningssammanhang. Några forskare har ägnat frågan om ålder och etik uppmärksamhet inom den högre utbildningen och de påvisar att äldre studenter i USA resonerar om etiska frågor på ett annat sätt än studenter som kommer direkt från high school[14]. Sambandet mellan etikintresse och ålder beror naturligtvis inte enbart på det faktum att vissa är äldre än andra utan på den totala livssituationen. Fler äldre än yngre är gifta och har barn och det innebär vanligtvis – som Poorsoltan, Amin och Tootoonchi visat – att de i högre grad slår vakt om moraliska och etiska värden[15] och troligen har de så mycket att förlora om de gör något oegentligt och blir ertappade att de avstår.

Intelligens och fusk inom den högre utbildningen har också studerats av några forskare. Ytterligare ett möjligt samband har studerats

---

[11] Se exempelvis Baird, (1980); Davis, Nobel, Zak & Dreyer, (1994); Ameen et al,1996; Caruana, Ramaseshan & Ewing, (2000).
[12] Se exempelvis Tittle & Rowe, (1973); Leming, (1980).
[13] Lupton, Chapman & Weiss, (2000).
[14] Haines, Diekhoff, LaBeff och Clark, (1986).
[15] Poorsoltan, Amin & Tootoonchi, (1991).

och det är det mellan fusk i utbildningen och avvikande beteende och kriminalitet i samhället. Vad gäller sambandet mellan intelligens och fusk så tycker sig några forskare[16] kunna visa att det är vanligare bland studerande med lägre intelligens att fuska och det har fått några att spekulera om det kan tänkas innebära att studenter med lägre betyg oftare fuskar/plagierar. Det sistnämnda har inte belagts. Inte heller har man kunna belägga att de som fuskar oftare ägnar sig åt avvikande beteende och kriminalitet utanför undervisningslokalerna. I en artikel med rubriken The effect of anomie on academic dishonesty among university students[17] försöker Carauna, Ramaseshan och Ewing att studera eventuella samband mellan individens integration i samhället och fusk inom den högre utbildningen. Man utgår från anomibegreppet och använder sig av Leo Sroles skala. Om Sroles teori och mätinstrument skriver man

> Srole's (1956) psychological theory of anomie builds on the work of MacIver but focuses at the individual level. To distinguish anomie at the psychological level from that at the sociological level Srole used the term anomia. He identifies five dimensions of anomia that he operationalised into a five-item scale. At a macro level Srole´s theory of anomie looks at social integration and anomia is seen to be a structural condition of modern life. At the micro level the scala he developed seeks to determine the individual´s level of integration with the social system.[18]

Undersökningen visar ett svagt samband mellan anomi och fusk, dvs. att studenter som är mindre väl integrerade i samhället fuskar i något högre grad än de välintegrerade.

Rawwas och Isakson[19] har i en intressant artikel utgått från dimensioner/faktorer som kan förklara varför människor beter sig olika och att vissa fuskar medan andra inte gör det i samma situation. Främst bygger man på Foltz och Miller respektive Forsyth[20] som lyfter fram positiv/negativ orientering, tolerans/intolerans, målorientering/upplevelse- och nuorientering, behaviorism/humanism, isolerad-oengage-

---

16 Exempelvis Kelly & Worrell, (1978).
17 Caruana, Ramaseshan & Ewing, (2000).
18 För den som känner till Sroles skala kan det vara av värde att veta att i denna undersökning användes Sroles utvidgade nio-itemsskala.
19 Rawwas & Isakson, (2000).
20 Foltz & Miller, (1994); Forsyth, (1980).

rad/engagerad, troende/sekulariserad, idealism/realism[21]. Vidare utgår man från vad forskning visar om olika individuella karatäristika och moralist/etiskt beteende. Man ställde upp ett antal hypoteser och testade dessa genom att låta närmare 300 ekonomistudenter besvara ett frågeformulär. Resultatet presenteras bland annat som en ”profil”

> Given the results of this analysis, the profile of the student most likely to find any form of cheating acceptable includes the following characteristics: male, young, not a middle child, high scores on tolerance and relativism, low scores on idealism and detachment .

Vidare framgår det med all önskvärd tydlighet att den bästa prediktorn för fusk är om möjlighet till fusk ges, dvs. att tillfället ”gör tjuven”. Rawwas och Isakson menar att universiteten därför ska anstränga sig att minska möjlighetern att fuska.

Auer och Krupar[22] skriver

> In a consumer society, students have been trained in the fine art of cost/benefit analysis. Several years ago, one of the authors objected to a change in terminology for library users from ”patron” to ”customers” because the latter encourages the attitude that students have paid

---

21 En kort förklaring till de uppräknade begreppen kan vara på sin plats. Positiv orientering betyder att man har en optimistisk syn på saker, förhållanden och människor. Negativ orientering betyder naturligtvis motsatsen. En tolerant inställning innebär att man inte tror på absoluta sanningar och man accepterar att människor har olika uppfattningar och att de beter sig på olika sätt. En intolerant inställning betyder snarare att man vill ha en sanning och att människor ska hålla sig inom tydligt definierade ramar. En målorienterad person värdesätter mål och tydliga ”färdriktningar” och man vill vara tidseffektiv. En upplevelse- och nuorienterad person lever i nuet och studerar främst för att lära sig inte för att få bra betyg. Behaviorism betyder i detta sammanhang att personen förlitar sig på vetenskapen för att förstå och för att handskas med människor medan humanistisk orientering ska uttydas som att personen främst trycker på det unika och människans fria vilja och humanistorienterade personer följer oftare etiska regler och överenskommelser. Personer med en isolerad-oengagerad inställning undviker att ta känslomässiga risker och de bryr sig mindre om samhället och dess regler än vad engagerade individer gör. Troende personer tycks bete sig mer moraliskt ”korrekt” och underordna sig lagar och etiska regler än vad mer sekulariserade personer gör (se exempelvis Kennedy & Lawton, (1998)). Idealister anser att moral och godhet vägleder personens beteende medan realisten fokuserar mer på konsekvenserna av ett beteende och de vägleds mer av vad de känner är rätt än av etiska regler.

22 Auer & Krupar, (2001).

> for information rather than for the opportunity to learn how to learn. Somewhere the learning of the individual becomes separated from just getting the work done, leading to situations where students justify plagiarism and cheating based on various factors such as the assignment, the professor, the class size, and the importance of the grade. These situational ethics are seen in the results of a survey done by Michael Moffatt (1990), who found that one way students ”fine-tune their situational moralities is to claim they cheat in the unimportant courses they ´have-to take´ in college, never in their majors.

Auer och Krupar menar att ett konsumtionssamhälle ”gör” studenterna till kunder och att drivkraften för studier finns utanför individen, den externaliseras. Man studerar mer för att få betyg och examen än för bildningen i sig. Fokus flyttas från kunskapen i sig till yttre tecken på kunskap (främst i form av betyg). Det torde vara tämligen meningslöst att bluffa för en person som har som mål att förstå, att nå kunskap för dess egen skull. Det vore att bedra sig själv. Om däremot målet är att få intyg på uppnådda kunskaper, då innebär ett fuskande främst att man lurar systemet och inte sig själv. Det kan t.o.m. ses som smart, åtminstone av de fuskande själv, att lyckas lura systemet/universitetet. Konstigt nog finns det ytterst lite skrivet om motiv, motivation och förhållningssätt till lärande i artiklar om fusk och plagiat. Och konstigt nog finns det få forskare som för ett längre och djupare resonemang om samhälle och samhällsutveckling, krav och förväntningar och universitetsvärldens traditioner och hur dess organisation påverkar individen.

Liedman[23] har tagit upp samhällsutvecklingen och främst IT-utvecklingen och han menar att det finns tecken på att inställningen till kunskap och kunskapsredovisning ändras bland yngre personer. Dessa menar att det viktiga är att finna kunskap inte att lära sig ämneskunskaper som ändå snart är föråldrade. Liedman menar att många yngre har skaffat sig en förmåga att sätta ihop texter till hela alster och ofta utan att ange alla källor eller att citera korrekt. Huvudskälen till denna inställning till kunskap tillskriver Liedman dels datormediet i sig som gör det svårt att skilja original från kopian och detta tror han påverkar uppfattningen om kunskap, dels tror han att kraven i samhället på snabbhet har betydelse för att den nya kunskapsuppfattningen kan utvecklas.

---

23 Sven-Erik Liedman (2001).

Vad de intervjuade anser är motiv till fusk

Av de svar som givits i intervjuundersökningen i Linköping kan inte någon entydig bild utläsas av vilka som fuskar och varför det fuskas. Några lärare säger att de tror att det främst är yngre studenter som fuskar. En av lärarna och några studenter säger att det finns en viss skillnad mellan utbytesstudenter och svenska studenter i synen på vad som är fusk. I vissa länder tycks avskrifter och oegentligt samarbete vara mer accepterat.

Lärare och disciplinnämnd

De motiv till fusk och plagiat som nämns i lärar- och disciplinnämndsintervjuerna är främst dessa:

- *Nödlösning i trångmål*

Flera av de intervjuade anser att fusk tar studenterna till som en nödlösning när de kommer i trångmål av något slag. De kan t.ex. ha flera omtentor, riskera att inte få studiemedel, etc. Tidspress är en typ av trångmål som nämns av några. Denna press kan orsakas av sjukdom men också av hög arbetsbelastning exempelvis i de fall studenterna har flera parallella kurser och varje kurs kräver en stor arbetsinsats.

- *Tillgängligheten*

Ett annat skäl till främst plagiat är de möjligheter som internet ger. Dels finns det en oerhörd mängd material tillgängligt dels är det så lätt att klippa och klistra, när man inte behöver använda vare sig sax eller lim.

- *Stora studerandegrupper*

I de fall studerandegruppen är mycket stor ökar sannolikheten att studenterna inte blir sedda och uppmärksammade. Med ökad anonymitet kan följa mindre lojalitet mot systemet.

- *Undervisningsformen*

Ett par lärare framhåller att undervisningsformerna kan ha betydelse för hur frekvent fusk och plagiat är. Man kan sammanfatta det som framförs som att mycket schemalagd undervisning (25-35 timmar/vecka) och mycket lärarstyrd undervisning kan ”ta ifrån” studenterna deras inneboende motivation för att studera och i stället externaliseras motivationen.

- Examinationsformen
Även examinationsformen påverkar. Idag bedriver studenterna mer projekt och skriver rapporter/uppsatser och hemtentor och det är sannolikt lättare att fuska på den typen av examination. Uppsatser och dylikt kräver också en större insats och en större förståelse av studenten och det kan upplevas som stressande, särskilt om man kanske inte är van vid den typen av arbete. Ren okunskap om hur vetenskapliga arbeten ska skrivas kan även förekomma, vilket leder till omedvetet fusk, menar en lärare.

- Ökat antal studenter
I några intervjuer framhålls att det ökade antalet studenter troligen leder till att det i dag finns fler motiv till studier bland studenterna än vad fallet var för ett antal år sedan. Ett av dessa som några lärare tror har ökat är att studera för att få examen snarare än att studera för att lära. Till bilden hör också – menar några lärare – att det bland alla studenter finns en del som inte har förutsättningar att klara högre studier i allmänhet eller ett visst program i synnerhet. Större studentpopulation leder också till att det blir en större spridning av åsikter, det gäller även kring det moraliskt riktiga med fusk.

- Mer samarbete
Ytterligare en anledning tros vara att det generellt blivit mer uppmaningar till samarbete. Det kanske slår över även när man ska arbeta individuellt resonerar en av de intervjuade.

De främsta anledningarna till fusk som studenter som stått inför disciplinnämnden angett är enligt intervjuade ledamöterna i disciplinnämnden:

- Att de inte visste att de hade med sig lappen, hade anteckningar i boken etc.
- Att de på något sätt var illa ute i sin studiesituation.
- Att få högsta betyg.

Ofta har de som anmäls för fusk resttentor och får inte studiemedel. Det blir en ond cirkel om studenten kommer efter. Studenterna anger dock sällan detta som argument när de står inför disciplinnämnden.

Studenter

Några av de intervjuade studenterna har stött på fusk när de var utbytesstudenter, några har stött på det i Linköping. Ingen tror dock att fusk förekommer i någon stor utsträckning i Linköping. Det är inte helt ovanligt att studenterna tror att det kanske kan förekomma på något annat program eller annan fakultet men att det är mycket ovanligt att det förekommer på det egna programmet eller den egna fakulteten. De intervjuade ger sina förslag på vad de tror har betydelse för om fusk förekommer eller inte utifrån sina erfarenheter av studier både utomlands och i Sverige.

- Synen på hur accepterat det är med fusk

Om det är regel eller undantag att fuska på universitetet eller i ämnet påverkar om studenterna fuskar eller inte. Det är lättare att fuska om ”alla andra” också fuskar. Lärarna kan ha olika inställning till fusk, de kan låtsas att de inte vet/ser att fusk förekommer vilket hjälper till att upprätthålla fusksystemet där det förekommer. Där fusk är accepterat kan man skryta om att man klarat tentan genom att fuska. Det kan ses som kreativt. Där fusk inte är accepterat, vilket studenterna menar gäller i Sverige, talar den som eventuellt fuskar inte om det. Att fuska i det sammanhanget är inget man är stolt över och man vet att det man gjort är fel. En kvinnlig student som skrev på armen på en tenta i Linköping blev åthutad av sina kurskamrater, enligt en av de intervjuade.

- Examinationsformen

En av studenterna berättar om en situation vid ett utländskt universitet där läraren pratar och studenterna antecknar så mycket som de hinner. Tentan handlar om att komma ihåg så mycket som möjligt och skriva ner det, dvs. utantillkunskaper. Här ska tilläggas att några av studenterna tycker att tentan i vissa ämnen även i Linköping handlar mycket om att lära sig utantill. Fusk är vanligt när tentan ser ut på detta sätt, vittnar studenterna om. De har erfarenheter från ett antal olika länder. Fusk förekommer i form av lappar, skriva på handen, byta tenta med varandra, viska svaret, etc. Om tentan går ut på att skriva så mycket som studenten kommer ihåg eller om frågorna är av ”sätta dit karaktär”, t.ex. detaljkunskaper på ett avsnitt som inte är centralt, tror studenterna att fusk är lätt att ta till.

Om salstentan istället innebär att studenten måste förstå och tillämpa sin förståelse blir fusklapp onödigt för det ger ingen egentlig hjälp. Detsamma gäller om studenterna får ta med all litteratur.

Skriftliga tentor kan det finnas möjlighet att fuska på medan muntliga tentor nästan är omöjligt att fuska på, menar studenterna. Även praktiska tentor nämns som förslag på tentor som är svåra att fusk på. Omfattningen på tentan tror en del också spelar roll när det gäller möjligheterna att fuska. På stora tentor som t.ex. omfattar en hel termins studier är det svårt att veta vilket/vilka område/-n som kommer att avhandlas. Dessutom handlar dessa mer omfattande tentor ofta om övergripande förståelse istället för detaljkunskaper, vilket gör det svårare att fuska med hjälp av fusklappar.

Examinationsformer som innebär att studenterna har frihet under ansvar, såsom fallet är i fråga om uppsatser, hemtentor, labbrapporter, etc, är lättare att fuska på. Studenterna tror dock att fusk är ovanligt på dessa typer av examination om uppgifterna känns motiverande.

- Omständigheterna

Här nämns många olika exempel på omständigheter som kan påverka förekomsten av fusk.

Ett exempel är hämtat från Tyskland. Där har studenterna flera tentor under en begränsad tid. Studenterna har tre försök på sig att klara tentan. Klarar de inte tentan den tredje gången får de sluta. Det är en hård press och det anges i intervjuer som en möjlig förklaring till fusk.

För vissa studenter gäller snarare att de har kämpat för att komma in på ett prestigeuniversitet och de har för mycket att förlora på att bli ertappad med att fuska, vilket gör att de avstår från att försöka fuska.

Andra omständigheter som studenterna nämner som de tror kan leda till att någon fuskar är en stressad studiesituation. Det kan t.ex. röra sig om många omtentor, ekonomisk försörjning och risk att förlora studiemedel, yttre press på sig från omgivningen att klara tentor, etc.

När student och lärare har en mer personlig relation till varandra är det svårare att vara oärlig och fuska, säger några studenter.

- Personlig moral och kalkylerad risk

Hur var och en ser på det moraliskt riktiga med fusk anses påverka beteendet. En student nämner att det fuskas generellt i samhället med t.ex. bidrag, tv-licens, etc. Steget till att då fuska genom att hämta något på nätet är kanske inte långt.

Hur pass troligt det är att fusk upptäcks antas också påverka. En del menar att det har en effekt om tentorna är övervakade, man vet då att fusk inte är tillåtet. Den här aspekten verkar dock inte spela någon större roll i studenternas svar. En student menar att det går att fuska hur lätt som helst om man bara vill på en salstenta. Det sker ingen visitering så alla kan ha fusklapp med sig.

Lärares inställning till och agerande vid fusk

Under 1800-talets första hälft blev det uppenbart att två universitetsideologier stod mot varandra. De personifierades av Humboldt och kardinal Newman. Humboldt drev tesen att universitetslärare ska både undervisa och forska medan Newman ansåg att universitetens uppgift var att undervisa inte att forska. Humboldt drev även tesen att universiteten inte ska ta något ansvar för studenternas personlighetsdaning medan Newman starkt underströk vikten av att universitetslärarna ”lägger sig i”, bryr sig om och påverkar studenterna i deras personliga utveckling.[24] I dagens universitet är det mer eller mindre en självklarhet att lärare forskar och möjligen kan man säga att det snarare har kantrat över till att forskningen ses som viktigare än undervisningen. Lärare som vill ha god lön och göra en akademisk karriär tjänar troligen mest på att lägga merparten av sitt arbete på forskningsmeriteringen. Vad gäller idén om att ta ansvar för eller åtminstone bry sig om studenternas personliga utveckling så finns både Humboldt- och Newman-företrädare i den akademiska världen. Detta visar sig också i hur universitetslärare resonerar om fusk och vad de anser ska göras. Rawwas och Isakson[25] visar tydligt den splittrade bilden, när de skriver

> Although academic cheating is a prominent problem, it often goes unreported by faculty. Fifty-five percent of faculty members polled by McCabe (1993) felt that the typical faculty member would not be willing to take the time and effort to investigate incidences of cheating.

I den undersökning av McCabe som hänvisas till var det 70 procent av 1800 studenter i USA som uppgav att de hade fuskat på ett eller annat

---

24 Se exempelvis Sheldon Rothblatts artikel i Tvärsnitt från 1994.
25 Rawwas och Isakson, (2000).

sätt men trots detta var det 40 procent av lärarna som svarade att de aldrig hade rapporterat någon för fusk. Skälen till att många lärare aldrig eller sällan vidtar någon officiell åtgärd när de uppdagar fusk och plagiat är flera. Ett skäl är att det tar tid att anmäla och bevisa och då ägnar man hellre denna tid till i första hand forskning, ett annat att man som lärare inte kan vara säker på att få stöd från universitetsledningen. I flera artiklar ges exempel på lärare som i stället för stöd har tystats, hånats, misskrediterats och stötts bort därför att de har uppmärksammat fusk[26]. Det är inte heller ovanligt att universitetsledningen väljer att bedöma fallet som att inte tillräckliga bevis föreligger, även då det tycks vara ett uppenbart fall av medvetet och grovt fusk. Ytterligare ett skäl varför lärare tvekar att anmäla fusk är att det kan förstöra för studenten och därför ser man mellan fingrarna eller så löser man problemet lärare och student emellan. Ännu ett skäl till att inte ingripa eller endast göra en smärre markering är att det inte anses vara en universitetslärares uppgift att tillrättalägga och fostra.

Det finns inte många studier i vilka lärares åsikter om fusk jämförs med studenternas åsikter. De som gjorts i USA visar på stora skillnader i vissa frågor[27]. Som exempel på skillnader i åsikter mellan de två grupperna kan tas uppfattningen om det kan anses felaktigt att fråga en annan student om vilka frågor som ställdes förra gången kursen gavs eller att titta i en gammal tentamen som inte får studeras enligt läraren. Av studenterna tyckte ungefär hälften att detta är fel medan nästan samtliga lärare ansåg det vara ett felaktigt beteende.

Vid Linköpings universitet studerar närmare 25 000 studenter, en del på deltid men de flesta på heltid. Omräknat till helårstuderande är det drygt 17 000. Om vi gör tankeexperimentet att under ett helt års studier examineras studenterna i genomsnitt 10 gånger (tentamina av skilda slag, laborationsrapporter, uppsatser, etc) så betyder det att c:a 170 000 examinationer genomförs varje år. Av dessa var det 12 ärenden år 2002 som behandlades av disciplinnämnden. Om vi räknar med att lärarna uppdagar 10 gånger fler fall som de tar upp direkt med studenten och ålägger honom/henne att göra om eller komplettera, skulle antalet fall av upptäckt oegentligt beteende vid någon form av examination vara 120 av 170 000. Detta kan vara ett viktigt skäl till

---

26 Lupton, Chapman & Weiss, (2000); Maramark & Maline, (1993).
27 Se exempelvis Stern & Havlicek, (1986).

att de flesta av de intervjuade lärarna i Linköping inte ser fusk och plagiat som något stort problem.

De lärare vid Linköpings universitet som intervjuats säger att medvetet fusk eller plagiat ska bestraffas och/eller korrigeras. Några säger att medvetet fusk i princip alltid ska lämnas till disciplinnämnden medan andra har grundinställningen att det mesta kan och bör skötas mellan läraren och studenten. I det senare fallet blir konsekvensen vanligtvis att läraren har ett eller flera samtal med studenten för att få honom/henne att erkänna fusket och för att han/hon ska få klart för sig vidden av det man gjort. Arbetet får alltid göras om eller kompletteras. Det tycks som att det är lättare för lärare att ta ställning för att driva ärendet till disciplinnämnden, om det rör sig om fusk under en salsskrivning än om det handlar om plagiering av texter vid hemtentamen eller uppsatsskrivning. På några institutioner finns det regler för vad som ska göras vid fusk medan det vid andra institutioner inte finns dylika regler. Allmänt sett kan sägas att de intervjuade lärarna har liten kunskap om vilka regler som gäller vid fusk och vad det finns för policy på institutionen och på hela universitetet. Man går efter sunt förnuft som en lärare uttryckte det.

En lärare trycker hårt på att det borde finnas generella regler för vad som gäller vid olika examinationsformer. Som exempel kan tas att denne lärare tillåter att studenterna har med sig kurslitteraturen under tentan och de får även ha anteckningar i böckerna. Vad gäller om de på en annan kurs har kvar anteckningarna i böckerna på tentan? Är det fusk?

Laborationsrapporter menar några lärare är mycket svåra att avgöra om de är skrivna av dem som står som författare. För många laborationer finns det tidigare skrivna labbrapporter som studenterna kan få tillgång till. Vissa laborationer är så uppbyggda att studenterna måste lägga upp laborationen själva och det försvårar naturligtvis plagierandet av tidigare inlämnade rapporter, men antalet möjliga experiment är begränsat så det går att hitta tidigare rapporter, om man anstränger sig. En av de intervjuade lärarna bedömer att 10-20% av labbrapporterna är plagiat, men han har inga säkra belägg för det utan mer en ”magkänsla” utifrån flera års lärarerfarenhet. Denne lärare säger så här om tentor och laborationer:

> Jag blir arg om någon fuskar på en tenta men fuskar de på labbar tycker jag bara synd om dem. Det är deras business om de fuskar och

> plagierar på labbar för då lär de sig inget och det är på den efterföljande tentan som betyget sätts.

De lärare som har upplevt att studenter har lämnat en hemtenta eller en uppsats där allt eller stora delar är plagiat beskriver sina känslor så här

> Jag blir arg.
> Jag tror att jag är för godtrogen och jag känner mig bedragen, när någon fuskar.
> Jag blir besviken om en student fuskar.
> Jag känner mig kränkt för jag har lagt ned så mycket arbete och jag har trott på studenten.

När övergår studentsamarbete till att bli fusk? Lärarna påpekar att de vill att studenterna ska samarbete så mycket som möjligt i de flesta situationer, eftersom samarbetet är en mycket bra hjälp för att lära sig något. Universitetet organiserar ofta detta samarbete genom att dela in studenterna i grupper eller uppmanar dem att själva bilda grupper. Grupperna kan ha uppgiften att genomföra ett projekt och lämna in en rapport på arbetet och i dessa fall finns det en uppenbar risk att vissa studenter är s.k. free riders. Om dessa medåkare får ett godkänt betyg är det då att betrakta som fusk eller är det ett exempel på bristande förmåga hos läraren att korrekt bedöma prestationen (i detta fall snarare avsaknaden av prestation)? Grupperna kan även ha andra uppgifter som att lösa uppgifter för att på detta sätt förbereda för den stundande tentan. I detta fall är gruppens uppgift endast att betrakta som ett stöd för lärandet. Vid hemtentamen brukar lärare finna det rimligt och t.o.m. bra att studenter diskuterar uppgiften, men därefter ska var och en sätta sig på sin kammare och skriva texten. Samarbetet får inte innebära att någon skriver i andras namn, där går en gräns för vad som accepteras.

Studenters inställning till och upplevelser av fusk

Exempel på vad de intervjuade studenterna anser vara fusk är att använda otillåtna hjälpmedel, använda kunskaper som man själv inte har utan tar hjälp av fusklappar eller någon annan person under examinationstillfället, säger något som inte är sant som att man förstått eller

producerat något fast man inte har det. För studenterna handlar fusk om en medveten handling. Intentionen är viktig, menar de intervjuade, för att det ska kallas för fusk. Några påpekar också att det är de uppställda premisserna för just den examinationen som avgör om något kan kallas för fusk eller ej.

Studenterna har en annan syn på omedvetet fusk eller slarv än vad de intervjuade i disciplinnämnden har. De flesta intervjuade studenter anser att omedvetet fusk inte är fusk. Slarv kan förekomma. Flera av de intervjuade menar att det är svårt att veta vad som är fusk och vad som inte är det eftersom det inte finns någon klar policy vad som gäller och p.g.a. att det är situationsbundet. Det är ofta i fråga om vad som är plagiat som den otydliga gränsen för fusk visar sig. Om det är lite som är kopierat, ett par rader, är studenterna överens om att det kan vara slarv men om det är mycket som är kopierat är det plagiat. Gränsen för ”mycket” är oklar. Som en student uttrycker det: Det är en känsla som läraren måste ha för när det är slarv och när det är fusk. Någon direkt gräns för när samarbete övergår till fusk anser flera av studenter inte heller går att fastställa utan det beror på instruktionerna för den kursen.

En som tycker att gränsen för fusk är svår att dra undrar vad som kan betrakas som stöd och vad som är fusk. Han tycker att om det är tillåtet att ha miniräknare med förprogrammerade beräkningar bör det vara accepterat att en annan student har samma information på en papperslapp eller har programmerat det själv. Personen med lappen försöker bara komma upp till samma nivå som den som har en bättre miniräknare. Det ses emellertid som en fusklapp vilket han tycker är fel. Det blir annars en fråga om vem som har ekonomiska möjligheter att ha den bästa legala miniräknaren. Det verkar inte finnas någon allmängiltig, känd policy för vad som egentligen är tillåtet utan det beror på kursmålet, examinator och tentavakterna menar den intervjuade. Ska man stävja fusk tror den intervjuade att man måste vara tydlig med vad som är tillåtet och vad som inte är tillåtet.

Bland de intervjuade finns även åsikten att alla vet vad som är fusk. På salstentor är det givet att fusk är när man har med otillåtna hjälpmedel för det finns skrivna dokument om detta menar en student. Även på uppsatser är det givet vad som är fusk menar den intervjuade, även om de inte fått några instruktioner.

En del av de intervjuade studenterna sätter lärandet tydligt i fokus. När lärandet är i fokus är det inte viktigt att det är den enskilde som

har tänkt ut allt på egen hand, det viktiga är att personen förstått. Är lärande och förståelse i fokus är det lika mycket fusk att komma ihåg så mycket som möjligt och skriva det på tentan utan att ha förstått som att ha en fusklapp med sig på tentan, menar en av intervjupersonerna. Några av de intervjuade studenterna påpekar att enskild examination kan kännas konstlad, i en verklig situation har man alltid kolleger att ta hjälp av. En student menar att det är viktigare att kontrollera förståelsen i lärandet än att kontrollera hur personen har hittat det. Vid exempelvis en muntlig examination i samband med att studenterna lämnar in en labbrapport ser man om personen förstått, även om personen kanske har tagit hjälp av någon eller inte producerat rapporten själv. En annan student är inne på samma tankegång och menar att man kan behöva titta på någon annans labbrapport för att komma på hur uppgiften ska lösas. Även om man kopierar en rapport och ändrar en del måste man ändå förstå för att kunna göra ändringar i rapporten.

Uppfattningar om fusk

Institutionen för företagsekonomi vid Umeå har, i sin Policy för hantering av misstanke om försök till vilseledande, exempel på situationer där vilseledande kan uppstå:

- *Otillåtna hjälpmedel i skrivsalen (böcker, anteckningar, mobiltelefoner, otillåtna räknare o dyl)*
- *Ändring/komplettering av text i en rättad, återlämnad skrivning*
- *Samarbete mellan studenter vid individuella obligatoriska uppgifter*
- *Återanvändning av eget, tidigare examinerat arbete*
- *Kopiering av andra studenters PM, uppsatser eller andra arbeten*
- *Avskrift av text från vetenskapliga och andra källor utan korrekt angivande av referens (plagiat)*

För att en felaktighet enligt ovanstående (eller andra situationer) skall betraktas som fusk krävs **uppsåt**. *Studenten skall avsiktligt ha sökt föra läraren bakom ljuset. För det krävs att:*

- *studenten har gjort felet* **medvetet** *(inte av misstag eller slarv)*
- *hon/han har* **känt till** *att förfarandet i fråga inte var tillåtet (inte haft bristande kännedom om vilka regler som gäller)*

- *felaktigheten ingår i prov, uppsats eller annan uppgift som* **examineras** *(dvs inte pågående arbeten/PM)*

Vid Linköpings universitet står på hemsidan vad som räknas som fusk, vad som händer vid misstanke om fusk och att fusk är lika allvarligt oavsett examinationsform. Det finns dock så vitt vi vet endast nedtecknade exempel på vad som kan räknas som fusk vid salsskrivningar. Det ges inga andra exempel på vad som kan räknas som fusk så som Umeå universitet gjort.

"Salsvakten kontrollerar medförda hjälpmedel, men det är ditt eget ansvar att endast tillåtna hjälpmedel finns på skrivplatsen. Vid oklarheter eller om det finns egna anteckningar i exempelvis tabellverk eller formelsamling kontaktas jourhavande lärare.

Följande utrustning får inte förekomma på skrivplatsen:

** mobiltelefon (stängs av och lämnas i väska eller till salsvakt)*
** minicall*
** fickdator*
** freestyle*
** agenda typ planeringskalender*

Under skrivningen får ingen kontakt förekomma mellan dig och de andra som skriver tentan. Lån av hjälpmedel eller skrivmaterial får ske i undantagsfall, men ska förmedlas av salsvakten."[28]

Eftersom definitionen på fusk är vid har vi låtet 25 lärare och 40 studenter vid Linköpings universitet ta ställning till 13 situationer där frågan varit, är detta fusk/plagiat? Bland de svarande finns lärare och studenter vid samtliga fakulteter men med en övervikt för filosofisk och teknisk fakultet.

---

[28] LiU:s hemsida. Sökord: tentamensguide. Adress: www.liu.se/org/studc/tenta/regler.html

Är detta fusk/plagiat? (25 lärare[29])

		Ja	Tveksam	Nej
1.	köpa en uppsats från en s.k. term paper mill och lämna in uppsatsen i eget namn	25 100 %	-	-
2.	lämna in någon annans arbete i eget namn	25 100 %	-	-
3.	lämna in en uppsats som en kamrat skrivit och kamraten ger tillåtelse att använda den i eget namn	24 96 %	1 4 %	-
4.	kopiera en text ur en bok eller artikel och lämna in den i eget namn	24 96 %	1 4 %	-
5.	kopiera en text och ange var man hämtat texten från men utelämnar citattecken så att det framstår som att man har producerat texten själv	13 46,4 %	13 46,4 %	2 7,2 %
6.	skriva med egna ord det som står i en text men anger inte varifrån man har hämtat underlaget för det man skrivit	7 28 %	13 52 %	5 20 %
7.	använda gamla tentasvar för att läsa till en tenta	1 4 %	1 4 %	23 92 %
8.	referera till källor som återfinns i en bok eller en artikel utan att själv ha läst de refererade originalkällorna	5 20 %	14 56 %	6 24 %
9.	utelämna resultat som inte stämmer med det man vill visa	15 65,2 %	5 21,7 %	3 13,1 %
10.	använda en annan persons idé utan att ange källa	12 48 %	11 44 %	2 8 %
11.	samarbete under en hemtenta som resulterar i mycket snarlika svar	3 11,5 %	11 42,3 %	12 46,2 %
12.	återanvända det man själv skrivit i flera uppsatser eller paper utan att hänvisa till sig själv	4 15,4 %	13 50 %	9 34,6 %
13.	lämna in i princip samma egenproducerade text i två olika kurser eller ämnen	5 19,2 %	14 53,8 %	7 27 %

[29] När personen har kryssat i två rutor har båda svaren räknats.

Av tabellen framgår att det finns några situationer som alla eller nästan alla bedömer som fusk/plagiat och det är situationerna 1-4. Dessa situationer har lärarna bedömt som att det rör sig om medvetet manipulerande, varför det inte – enligt de intervjuade – råder någon tvekan om uppsåtet. Vidare finns det en situation där nästan alla informanter är överens om att det inte är fusk och det är situation 7, d.v.s. att använda gamla tentasvar vid inläsningen till en tenta. Här kan man spåra en klar skillnad mellan svenska universitetslärares bedömning och deras amerikanska kolleger. En övervägande majoritet av lärare i USA anser att det är fusk att studera en tidigare given tentamen (se exempelvis Stern och Havlicek,1986).

Av svaren på de 13 situationerna kan man se att i de flesta situationer sprider lärarnas svar sig mellan alla tre svarsalternativen och i 7 av situationerna har nästan hälften eller något mer än hälften av lärarna svarat att de är tveksamma om det är fusk/plagiat. Frågan är hur dessa lärare i en verklig situation som liknar någon av dessa kommer att agera.

Tidigare i rapporten citerades ur den policy för hantering av misstanke om försök till vilseledande som gäller vid Umeå universitet. I skriften ger man exempel på situationer som kan tänkas vara vilseledande, d.v.s. fusk. Två av dessa situationsexempel är intressanta, när man ser hur Linköpingslärarna svarat. Samarbete mellan studenter vid individuella obligatoriska uppgifter tas som exempel i Umeåmaterialet och Linköpingslärarna svarar på denna situation (i Linköping är påståendet ”samarbete under en hemtenta som resulterar i mycket snarlika svar”) att 3 menar det är fusk, 11 är tveksamma och 12 säger att det inte är fusk. De kommentarer som Linköpingslärare gett till sina svar är att samarbete i grunden är positivt, eftersträvansvärt och något som man vanligtvis uppmanar till, men samarbetet ska stanna vid att man arbetar tillsammans med uppgiften och därefter går var och en in på sin kammare och skriver. Det är lätt att förstå att i en sådan situation kan svar lämnas som liknar varandra och detta är naturligtvis ett av skälen till att lärare tycker att det är svårt att bedöma var samarbete övergår i medvetet, oegentligt beteende. I Umeås policy tas även upp att återanvändning av eget, tidigare examinerat arbete kan bedömas som fusk. I Linköpingsundersökningen var påståendet ”lämna in i princip samma egenproducerade text i två olika kurser eller ämnen”. På detta påstående svarar 5 lärare att det rör sig om fusk, 14 är tveksamma och 7 menar att det inte rör sig om fusk.

Exemplet ”återanvända det man själv skrivit i flera uppsatser eller paper utan att hänvisa till sig själv” liksom ”referera till källor som återfinns i en bok eller en artikel utan att själv ha läst de refererade originalkällorna” är situationer som kommer lärarnas egen forskningsverksamhet nära i den meningen att lärarna ibland har kommenterat att detta inte torde vara alltför ovanliga beteenden bland forskarna.

Denna rapport handlar om studenter och när och hur de kan tänkas bryta mot akademins skrivna och oskrivna regler, men det kan i detta sammanhang vara av visst intresse att se på lärarna och forskarna inom den högre utbildningen och hur de agerar som forskare. Forskningsfusk omnämns inte ofta men det förekommer. Nu senast avskedades en av nanoforskningens stora namn, Hendrik Schön, efter upptäckten att han både manipulerat och feltolkat data vilket fått stora konsekvenser för nanoforskningen.[30] Birgitta Forsman[31] har gjort en mycket intressant djupintervjustudie med 22 äldre, erfarna och framstående professorer i Sverige. De representerar vitt skilda kunskapsområden. I en recension av boken lyfter Erwin Bischofsberger[32] fram fyra komponenter som han finner mest väsentliga:

- vetenskaplig oredlighet förekommer oftare än vad många utomstående kan tro men mindre ofta än vad en del kritiker av forskning vill tro. Man hittar på resultat, undanhåller data som motsäger vad man själv funnit och man plagierar idéer, textavsnitt och i undantagsfall hela texter
- fakta uppfinns
- tidsbrist kan leda till misstag och man kan ”tvingas” hoppa över vissa kontroller
- man friserar/förfalskar genom att ändra intervjupersoners utsagor eller utelämnar det som inte stämmer

Bischofsberger avslutar med att skriva

> Det finns ingen nödvändig korrelation mellan hög moral och intellektuell begåvning. Men sambandet är i högsta grad eftersträvansvärt.

---

30 *Forskare avskedas efter fusk,* Dagens Nyheter 26 september 2002.
31 Birgitta Forsmans bok utkom 2002 och har rubriken Vetenskap och moral
32 Recension av Birgitta Formans bok i Svenska Dagbladet 19 februari 2002.

Det går inte från Forsmans bok eller från andra källor heller att säga hur vanligt det är att akademins lärare själva gör sig skyldiga till akademisk oärlighet.

Likheter och skillnader mellan lärares och studenters uppfattningar om fusk

Samma enkät som 25 lärare på vid Linköpings universitet har fyllt i har även 40 studenter på universitetet fått besvara. Merparten av studenterna studerar vid filosofisk och teknisk fakultet. Antalet personer som fyllt i enkäten är egentligen för litet för att vi ska kunna säga att ”så här resonerar studenter och lärare kring fusk”. Det vi ändå kan säga med enkäten är att fyra av de beskrivna situationerna ser i princip alla som fusk oavsett om vi frågar lärare eller studenter (de fyra situationer som beskrivits som självklara fall av fusk under läraravsnittet dvs. exempel 1-4) och i princip alla som fyllt i enkäten (både lärare och studenter) är överens om att exempel 7, att använda gamla tentasvar för att läsa till en tenta, inte är fusk. För övrigt är de som besvarat enkäten oense om vad som kan anses vara fusk. Svarsalternativet ”tveksam” är mycket vanligt (uppåt 40-50% på flertalet exempel). Anledningen till att det finns tveksamheter är nog att universitetet inte har definierat vad som är fusk i dessa situationer. I enkäten är svaret i de flesta av de beskriva situationerna inte givet om det kan anses vara fusk eller ej, utan det beror på övriga omständigheter och instruktioner, menar flera av de som fyllt i enkäten.

Är detta fusk/plagiat? (40 studenter)

	Ja	Tveksam	Nej
1. köpa en uppsats från en s.k. term paper mill och lämna in uppsatsen i eget namn	40 100 %	-	-
2. lämna in någon annans arbete i eget namn	40 100 %	-	-
3. lämna in en uppsats som en kamrat skrivit och kamraten ger tillåtelse att använda den i eget namn	39 97,5 %	1 2,2 %	-
4. kopiera en text ur en bok eller artikel och lämna in den i eget namn	38 95 %	2 5 %	-
5. kopiera en text och ange var man hämtat texten från men utelämnar citattecken så att det framstår som att man har producerat texten själv	20 50 %	20 50 %	-
6. skriva med egna ord det som står i en text men anger inte varifrån man har hämtat underlaget för det man skrivit	9 22,5 %	21 52,5 %	10 25 %
7. använda gamla tentasvar för att läsa till en tenta	1 2,5 %	1 2,5 %	38 95 %
8. referera till källor som återfinns i en bok eller en artikel utan att själv ha läst de refererade originalkällorna	4 10 %	16 40 %	20 50 %
9. utelämna resultat som inte stämmer med det man vill visa	13 32,5 %	20 50 %	7 17,5 %
10. använda en annan persons idé utan att ange källa	16 40 %	17 42,5 %	7 17,5 %
11. samarbete under en hemtenta som resulterar i mycket snarlika svar	4 10,3 %	20 51,3 %	15 38,4 %
12. återanvända det man själv skrivit i flera uppsatser eller paper utan att hänvisa till sig själv	3 7,5 %	13 32,5 %	24 60 %
13. lämna in i princip samma egenproducerade text i två olika kurser eller ämnen	4 10 %	14 35 %	22 55 %

Det vi tycker oss kunna konstatera utifrån lärarnas och studenternas enkätsvar är att 1) tveksamheten till vad som kan anses vara fusk är mycket stor i de flesta fall och 2) det finns en del klara fall på vad som

är fusk (ex. 1-4) och de innebär alla att individen inte själv gjort uppgiften utan låtit någon annan göra jobbet. I dessa fall (1-4) är individerna medvetna om att de gör något otillåtet. I flera av de andra exemplen kan studenternas agerande vara orsakat av slarv eller okunskap, det behöver inte vara medvetet fusk. Det finns en del skillnader i svaren mellan lärare och studenter som vi tycker är värda att nämnas. Studenterna tycker oftare att det de själva producerat kan återanvändas utan att hänvisa till sig själv. Att lämna in i princip samma arbete i olika kurser är inte fusk säger många studenter medan lärarna är mer tveksamma. Här har ju studenterna uppenbarligen producerat något själva och det verkar som de då inte anser att det är fusk att återanvända.

Även i andra frågor har, av de svar vi fått, studenterna en mer tillåtande syn än vad lärarna har. På fråga 9 ”utelämna resultat som inte stämmer med det man vill visa” är lärarna mer övertygade om att det är fusk än vad studenterna är. På fråga 8 ”referera till källor som återfinns i en bok eller en artikel utan att själv ha läst de refererade originalkällorna” anser de flesta studenterna att det inte är fusk. Lärarna svarar oftare att de är tveksamma. Något förvånande anser varken studenter eller lärare att det är fusk om studenterna samarbetar under en hemtenta som resulterar i mycket snarlika svar. Studenterna är mest tveksamma till detta medan lärarna anser att det inte är fusk alternativt är tveksamma.

Examinationsformer och bedömning

Fusk och plagiering i utbildningssammanhang är något som nästan helt är kopplat till examinerandet. Examination kan definieras som Trowald[33] gör

> En bedömning för godkännande eller underkännande av studenters kunskaper och färdigheter i samt förståelse av ett ämne eller område efter en utbildnings/inlärningsinsats.

Trowald säger egentligen två saker med sin definition. För det första att examinationen har till syfte att avgöra om studenten har klarat den uppsatta ribban eller ej, för det andra att examinationen följer på en

[33] Trowald (1997).

organiserad verksamhet avsedd att hjälpa studenten att lära sig. Det betyder att Trowald trycker på kontrollaspekten vid examinerandet, men många pekar också på att examinationen kan ha till syfte att ge studenten återkoppling så att den kan vara ett stöd för lärandet och därmed öka den s.k. metakognitiva kompetensen. Av Trowalds undersökning framgår att lärare vanligtvis tycks företräda det ena eller det andra synsättet. Lärare som försöker att kontrollera använder s.k. objektiva prov, vilka i sin tur kan styra in studenternas lärande mot detaljer. De lärare som använder examinationen som ett led i studenternas lärande använder prov som kan uppfattas som mindre objektiva, eftersom frågorna rör samband och helhetsuppfattningar. De senare typerna av prov torde också lättare kunna locka till samarbete vilket i en del fall kan leda till fusk/plagiering. Det gäller när studenterna har oövervakade examinationsformer som t.ex. hemtenta. Samma typ av tenta (dvs. en tenta som handlar om helhetsuppfattning och samband) men som salstenta, där studenten även kan tänkas få ha med sig all litteratur, blir istället svårare att fuska på eftersom fusklapp inte tillför något. Examinationens dubbla syften kan troligen ibland ställa till en del problem. Genom att försöka att både kontrollera och stimulera lärandet samtidigt kan lärare kanske lockas att använda examinationsformer där det är lätt för studenten att fuska. Det kan t.o.m. vara så att studenten inte anser sig ha fuskat utan snarare samarbetat. Hemtentamen där läraren inbjuder till och uppmuntrar att studenterna samarbetar men att de individuellt ska besvara frågorna eller skriva uppsats kan i praktiken bli till ”en fälla” för studenten. Som tidigare har visats säger en del forskare[34] att den vanligaste orsaken till att studenter fuskar/plagierar är att de får tillfälle till det; ett tillfälle som är alltför lockande och alltför liten risk att det ska leda till någon sanktion. Naturligtvis vill vi inte plädera för att hemtentamina ska tas bort, vi vill endast peka på det problematiska i situationen för både lärare och studenter.

I en skrift från Sveriges förenade studentkårer[35] får man en viss uppfattning om vad studenterna tycker om olika examinationsformer. Vi läser skriften som att de vill peka på att det går en vattendelare mellan skriftlig och muntlig examination och en annan mellan ”vanliga” examinationsfrågor och problem. Att man gör en åtskillnad mel-

---

[34] Se Rawwas & Isakson, (2000).
[35] Forss & Dovelius, (1991).

lan skriftligt och muntligt är knappast förvånande. De som sysslat med testängslan[36] menar att vissa studenter lättare kan prestera om de får skriva medan andra hellre pratar med examinatorn. Det handlar i grund och botten om olika personligheter och det sätt som man har lättast att uttrycka sig på. Men det kan också handla om vilken examinationsform som man som student har lättast att förbereda sig för och då kan det vara dags att även ta med den andra ”vattendelaren” nämligen den som tar upp ”vanliga” examinationsfrågor respektive problem/projekt/uppsats. Vid en vanlig, skriftlig tentamen kan studenterna i flertalet fall förbereda sig genom att studera gamla tentor. Är det samma kurslitteratur som vid de senaste tentamenstillfällena på kursen och är det samma examinator, då kan man som student känna sig ganska lugn och trygg, om man har tittat på gamla tentor och tycker sig kunna svaren. Överraskningsmomentet torde vara litet vid tentamenstillfället. Man kan säga att det Miller och Parlett[37] kallar qeu-seeking är lätt och belönande vid denna typ av examination. Vid muntlig examination är situationen ofta en helt annan. Här rör det sig om ett mellanmänskligt möte där dagsformen kan ha avgörande betydelse. Som student är det svårare att förutse vilka frågor som kommer att tas upp och även vilken taxonomisk nivå[38] som frågorna kommer att ligga på. Även skriftliga examinationer som är mer av problemtyp eller där man ska skriva en uppsats ställer andra krav på studenten än vad en salstenta med förutsägbara frågor gör. Trowald och Dahlgren[39] använder begreppen producerande och reproducerande prov för att göra en åtskillnad mellan tillfällen då studenten får arbeta självständigt och med uppgifter som kräver analys och kanske även syntes och värdering och tillfällen då man ställs inför frågor som hämtas från kurslitteraturen och som ska besvaras utan tillgång till litteratur. Det finns en hel del studier som visar att vanliga salstentor har en tendens att ligga på en ganska låg taxonomisk nivå[40] men det kan man inte

---

36 Se exempelvis Baroll, (1971); Silverman & Hanna, (1987).

37 Miller & Parlett, (1975).

38 Utbildningsmål och därmed kraven på studenterna och deras kunskaper kan beskrivas utifrån exempelvis Bloom och hans taxonomi (1956). Bloom använder sig av stegen fakta, förståelse, tillämpning, analys, syntes och värdering där faktanivån är den lägsta och värderingsnivån den högsta.

39 Trowald & Dahlgren, (1993).

40 Se exemeplvis Högskoleverkets skrift ”Råd och idéer för examination inom högskolan” (författare är Nils Trowald)

säga att projekt och uppsatser gör och troligen är muntliga examinationer också på en relativt hög taxonomisk nivå (tyvärr är det svårt att finna forskning om muntliga examinationer, men man kan nog utgå från att den taxonomiska nivån är ganska hög därför att examinatorn önskar kontrollera sådant som är svårt att göra på en någorlunda lätträttad skriftlig tentamen. Det går i och för sig att tänka sig att det i vissa fall används muntlig examination för att undvika fusk och då kan examinationen ha vilken taxonominivå som helst, men detta torde vara ett mindre vanligt skäl till att ha muntlig examination.) I Sverige har under det senaste decenniet ställts krav på allt fler studenter att de måsta arbeta med problem och skriva uppsatser/examensarbeten. Magisterexamen har blivit allt vanligare att ta och därmed måste studenten skriva minst ett större eget arbete. Vi tror att dessa krav och trenden att ha mer hemtentor i vilka studenterna också ska producera större textmängder och texten ska innehålla synteser och egna värderingar ökar risken och frestelsen att plagiera. Man kan säga att det är systemorsakat fusk. Kravnivån har ökat och de krav som ställs har ändrats. I ett flertal akademiska utbildningar var det för endast några år sedan möjligt att få sin examen utan att ha gjort annat än följt undervisningen och efter varje kurs svarat på några frågor; frågor som i många fall låg på en ganska låg taxonomisk nivå och som var mycket lätta att förutsäga att de skulle ställas. Detta aktualiserar frågan om hur viktigt det är att studenterna producerar egen text.
Sedan ett antal år är det en tydlig trend att studenterna skall tränas i att producera, dvs. att tänka självständigt och att formulera sina tankar i skrift. Producerandet av text är således ett viktigt mål och huvudskälet för detta är att studenten på detta sätt tränas i ett arbetssätt som är viktigt i yrkeslivet. Genom att skriva uppsatser måste man analysera ett problem, göra någon form av syntes och vanligtvis även värdera fakta, teorier, samhällstrender och mycket annat. Det som främst talar mot att alltfler studenter ska arbeta med projekt och skriva uppsatser är de stora volymerna det rör sig om och därmed blir frågan om lärarnas arbetstid och innehållet i deras arbete viktig att behandla. En rimlig gissning kan vara att trenden att lärarna ägnar mindre tid till förmedling och mer tid till handledning, återkoppling och examination fortsätter.

Det finns ett helt annat sätt att se på frågan om producerandet och det är det som rådde i den akademiska världen fram till slutet av 1800-talet. Då var inte det viktigaste att man själv hade skrivit en avhand-

ling utan det var att kunna förklara och försvara det skrivna. Därför var det inte ovanligt att professorn i ämnet skrev avhandlingen medan den som doktorerade utsattes för ett förhör som kunde pågå en hel dag. Kunde doktoranden förklara och försvara det skrivna så blev han godkänd. Vi skulle ju kunna tänka oss att återgå till ett sådant system och således acceptera att en student låter någon annan skriva en uppsats. I en dylik situation kanske det inte enbart skulle vara medstuderande som opponerade på det skrivna utan att även läraren var mycket aktiv för att pressa ”författaren” att visa att han/hon har förstått det som står i uppsatsen.

Ytterligare ett sätt att se på frågan om producerande av egna, längre texter är att det inte är producerandet som skall fokuseras utan studenternas förståelse och denna kan studeras och kontrolleras på flera sätt. Av bland annat kostnadsskäl ser vi i dag tydliga tendenser i en del länder till att minska textproducerandet på grundutbildningsnivå och att uppsatsskrivande och liknande är aktuellt först på magisternivå.

I Sverige är det vanligtvis tillåtet att inför en examination ta del av tidigare tentor. I en del länder är detta inte tillåtet och det får naturligtvis som konsekvens att många olika sätt att i förväg finna ut vad som brukar ställas frågor om och på vilken taxonomisk nivå utvecklas. Vi slipper genom vårt mer öppna förhållningssätt förhålla oss till denna typ av fusk inför prov. Vad vårt system i stället leder till är att det blir gamla tentor som i praktiken blir det som vägleder många studenters läsande. De lockas att fokusera studierna på tidigare ställda frågor och inte på målen med kursen eller på att försöka läsa för att förstå och se en helhet. Vi tror också man kan säga att så länge vi har salsskrivningar med skrivningsvakter är fuskfrekvensen lika hög eller låg som den alltid har varit. Och fusket tar sig vanliga former såsom papperslappar i kläder, årtal skrivet i handen, osv. Senare i rapporten ska exempel på åtgärder tas upp som kan förhindra eller i alla fall försvåra fusk i en skrivningssal.

Sammanfattningsvis kan sägas om fusk och examination att det som antagligen ”driver fram” ökat fusk och plagiat är när studenterna själva skall producera längre texter, när formerna är mycket fria såsom vid hemtenta eller uppsats, när den bedömda risken att bli ertappad är liten och när studenten har problem med studierna.

Hur förebygga och förhindra fusk

För att svara på detta bör vi först försöka att identifiera vad man i artiklar och i våra intervjuer menar orsakar fusk och plagiat. Vår bedömning är att det främst handlar om

- samhällets krav på pappersmeriter och krav på att allt fler yrken kräver akademisk utbildning
- massutbildningssituationen som leder till att kontakten lärare – student blir mindre och därmed kan studentens känsla för lärosätet minska
- den högre utbildningens krav på mer egenproducerat material såsom uppsatser och därmed ökade krav på att visa att man behärskar de högsta taxonomiska nivåerna
- svårigheten bland studenterna att se och förstå skillnaden på information och kunskap
- tentamensformer som ger stora möjligheter att fuska och plagiera eller oklara regler för examinationen
- internet som innebär att tillgången på material som kan användas korrekt och akademiskt inkorrekt har ökat markant
- att studenterna kommer i trångmål och har det svårt på ett eller annat sätt i sin studiesituation
- hur accepterat det är med fusk

Samhällsutvecklingen driver studenter till högre utbildning om de ska ha möjlighet att arbeta med det de önskar. Det arbete som för ett decennium sedan krävde att man hade studentexamen måste man i dag ha en akademisk examen för att få tillträde till. Den unga människan måste stanna krav i ett formellt utbildningssystem fler och fler år och detta får konsekvenser. En är att man ekonomiskt inte är självförsörjande förrän några år efter de tjugo, man bildar familj allt senare och därför kan man tala om en förlängd ungdomsperiod. Studenten är i juridisk mening vuxen men i egna ögon och ibland i omgivningens är man inte alltid det. Man pendlar mellan vuxen och ungdom och därmed kanske man också ”pendlar” i fråga om synen på vad som är rätt och fel, etiskt hållbart eller ej. Tidigare har hänvisats till forskare som visat att ålder, civilstånd och grad av integrering i samhället har bety-

delse för hur man ser på etik och moral[41]. För att ”råda bot” på den situation vi nu har föreslår en del att universiteten ska hjälpa studenterna till att bättre förstå vad som är rätt och fel genom att ordna utbildning i ämnet[42]. De utbildningar som föreslås handlar ibland om etik och moral, rätt och fel, utifrån faktiska situationer som analyseras och diskuteras med studenterna och ibland rör utbildningen snarare ”teknikaliteter” som när citattecken ska användas och när något måste tas upp i referenslistan/litteraturförteckningen. Det är rimligt att universiteten hjälper studenterna att förstå hur man tänker och agerar inom den akademiska världen, så att de inte bryter mot skrivna såväl som oskrivna regler av ren okunnighet. Men denna typ av kurser eller undervisningsmoment tacklar inte samtliga orsaker till problemet och därför bör de kompletteras med insatser som dels ökar studenternas förståelse för skillnaden mellan information (exempelvis det som finns på nätet) och kunskap (det som uppstår när information bearbetas av studenten och integreras med det man tidigare kan) dels minskar andelen studenter som går igenom studierna med en externaliserad motivation (de drivs av önskan om yttre tecken på kunskap än på kunskapen i sig och/eller de drivs fram av föräldrarnas önskan om studier snarare än egna önskemål). Kurser som behandlar kunskapsbegreppet har akademin stor erfarenhet av att genomföra, men däremot är det svårare att finna goda exempel på insatser som har som mål att bearbeta motivationen för studier. Om det senare kan universitetens lärare säga att det är inte vårt bord och det är i någon mening sant. Samtidigt kan vi inte blunda för att samhällskraven gör att fler börjar studera och därmed torde det faktiska antalet studenter med en yttre motivation öka och detta bör vi förhålla oss till.

Två engelska forskare[43] har tagit upp frågan hur universiteten kan tackla allt större studerandegrupper och de menar att varje universitet behöver välja väg. De två alternativ som de presenterar har de rubricerat som Control strategi och Independent strategi. Kontrollstrategin kan beskrivas som att universitetet driver studenterna framåt genom föreläsningar, mycket välplanerade laborationer, många mindre test

---

41 Se exempelvis Poorsoltan, Amin & Tootoonchi, (1991); Caruana, Ramaseshan & Ewing, (2000).

42 Se exempelvis Auer & Krupar, (2001); Bopp, Gleason & Misicka, (2001); Wilhoit, (1994); Payne & Nantz, (1994); Sims, (1995); Malouff & Sims, (1996).

43 Gibbs & Jenkins, (1992).

som är lätträttade och ständiga kontroller av studenterna. Den strategi som kallats independent bygger snarare på kontrakt och förtroende och mycket aktivitet och ansvar från studenternas sida. Som exempel kan nämnas att man skriver inlärningskontrakt och kontrakt om hur man ska bete sig som student och studenterna leder ofta seminarier. Gibbs och Jenkins bok behandlar universitetens övergripande pedagogiska strategi och filosofi, men vi tror att den är tillämpbar även i fråga om universitetens syn på och agerande i fråga om fusk och plagiat. Hur möter och behandlar vi studenterna? Vilken typ av kunskap ser vi som väsentlig att studenterna skaffar sig? Hur ser lärarnas villkor ut? Vilka pedagogiska tänkesätt är förhärskande vid universitetet? Ett intressant exempel är Stanforduniversitetet i Kalifornien.[44] De har en hederskod och det mest centrala i den är

> A. *The Honor Code is an undertaking of the students, individually and collectively:*
> 1) *that they will not give or recive aid in examinations; that they will not give or recive unpermitted aid in class work, in the preparation of report, or in any other work that is to be used by the instructor as the basis of grading;*
> 2) *that they will do their share and take an active part in seeing to it that others as well as themselves uphold the spirit and letter of the Honor Code.*
> B. *The faculty on its part manifests its confidence in the honor of its students by refraining from proctoring examinations and from taking unusual and unreasonable precautions to prevent the forms of dishonesty mentioned above. The faculty will also avoid, as far as practicable, academic procedures that create temptations to violate the Honor Code.*

I praktiken betyder detta att lärarna i handling ska visa att de litar på studenterna genom att ingen vaktar i skrivsalen. Studenterna kan således fuska, men tanken är att de inte gör det. Om de fuskar och således bryter mot hederskoden kommer detta att komma fram genom att andra studenter berättar om detta. Tanken är också att om en student vid Stanford fuskar drabbar det i första hand honom/henne, när det är dags att i yrkeslivet visa att man kan det man har papper på att man kan. När en verksamhet bygger på förtroende måste man vidta kraftfulla åtgärder mot dem som bryter mot koden och förtroendet. Stan-

---

[44] www.stanford.edu/dept/vpsa/judicalaffairs/guiding/honorcode.htm

ford tar allvarligt på fusk och det visar sig bland annat i att man publicerar exempel på beteende som brukar bestraffas och man visar terminsvis statistik över antal fall av fusk och vilka typer av fusk det rört sig om. Bestraffningarna är också tydliga och ganska hårda. Denna strategi kan jämföras med andra amerikanska universitets där lärarna i många fall avstår från att anmäla fusk, eftersom de inte uppfattar att de har ledningens stöd. Skälet till detta är främst att universitetet i fråga vill dölja att fusk förekommer för det är inte bra för ryktet och därmed för studeranderekryteringen och finansieringen. I Sverige förekommer det att universitet och högskolor har etiska riktlinjer[45] men vi har inte sett att något lärosäte har hederskoder där det i handling visas att de litar på studenterna till den grad att t.ex. salsskrivningar sker utan övervakning. Däremot visas förtroendet på andra sätt och hemskrivning är ett sådant och examination genom att grupper lämnar in en uppgift gemensamt är ett annat.

Den minskade kontakten mellan lärare och student p.g.a. den stora tillströmningen kan tänkas leda till att studenten känner mindre för lärosätet och att han/hon är mindre integrerad i den akademiska världen. Om man håller sig till kontrollstrategitänkandet behöver inte detta innebär något påtagligt problem. Lärarna ser helt enkelt till att möjligheten till fusk minskas genom att genomgående ha övervakade salsskrivningar, muntlig eller praktisk examination, eller att antingen studenternas egenproducerande minimeras eller starkt kontrolleras. Kontrollen av studentproducerad text kan exempelvis ske genom att kräva att texten lämnas elektroniskt och direkt till ett företag som jämför texten med all tillgänglig text på nätet innan läraren får den för bedömning. Läraren vet då om hela eller vissa delar är plagierade. När det gäller att minska möjligheterna till fusk i skrivsalen finns det exempel på lärare som har några olika versioner av samma prov. Det vanligaste förfaringssättet är att en och samma fråga kan förekomma på olika platser i provet, så att studenter som försöker snegla på någon annans tenta inte så lätt kan nyttja det de ser. Ett annat förfaringssätt är att byta ut några siffror så att uppgifterna är av samma typ men svaren blir olika. Ytterligare ett sätt att helt eliminera fusklappsproblemet är att låta studenterna ha med sig all litteratur. Tentan ligger då på förståelsenivå, fusklappar hjälper inte.

---

[45] Se t.ex. Odontologiska föreningen på Karolinska institutet (www.of.ki.se).

Om ett lärosäte använder sig av tankarna bakom Gibbs och Jenkins independent strategi så öppnar man också upp för större frihet, mer ansvar och troligen friare former vid examinationen. De friare formerna beror bland annat på att examinationen oftare har som syfte att ge studenten stöd för lärandet och således fungera både som diagnos- och kontrollinstrument. Strategin kräver kontrakt, avtal och tydliga regler och spelregler och att studenterna verkligen förstår kraven och villkoren. Strategin bygger också på att flertalet – helst alla – studenter har en egen, inre, motivation och att de vill lära för att förstå inte för att återge. Ett sätt att tänka och agera vid denna strategi kan vara att göra en åtskillnad mellan examination som kontroll och examination – eller kanske snarare diagnos - som stöd för lärandet. Under terminen ges flera hemuppgifter, gruppuppgifter och liknande vars huvudsyfte är att hjälpa studenten att se om han/hon förstår och studerar på rätt sätt och studerar rätt stoff och dessa uppgifter ger läraren möjlighet att främst ge återkoppling till studenterna. Vid ett eller ett par tillfällen under terminen ges uppgifter som är formella examinationer och som främst har till syfte att kontrollera kunskaperna och således vara underlag vid betygssättning. Vid dessa tillfällen är kraven på akademisk korrekthet större och studenterna ska veta att lärosätet försöker att minska möjligheterna till fusk/plagiering och kontroll av texter kan göras mot texter på internet. I intervjuerna har åsikter av det här slaget framkommit. Allt som idag räknas som examination som t.ex. labbar och hemtentor menar en del intervjuade är svåra att använda som examination eftersom kraven varierar beroende på kurs och lärare och det finns möjligt att fuska och plagiera. Däremot vill de intervjuade inte ta bort hemtentor och labbar för det är utmärkta lärotillfällen. Alternativet är alltså att se dessa som övnings- och lärotillfällen istället för examination. I praktiken betyder detta att man har färre examenstillfällen och istället fler övnings- och lärtillfällen. Det gör att lärarna inte behöver handskas med fusk vid övnings- och lärtillfällen och kan koncentrera sig på att fusk minimeras vid de färre examinationstillfällena.

Studentintervjuerna visar att acceptansen för fusk varierar kraftigt. Där fusk inte är accepterat sker det mindre fusk. Den rådande normen vid Linköpings universitet visar intervjuerna är att fusk inte är accepterat. Inget tyder på att den normen håller på att ändras men det är något som bör undersökas. En internationell studie visar att länder handskas med osäkerhet på olika sätt. De som vill reducera osäkerheten inför många lagar och regler för att skapa formella strukturer me-

dan andra inte reducerar osäkerheten. Sverige faller in i den senare kategorin. Det som är utmärkande för länder som inte reducerar osäkerhet genom att stifta mycket lagar och regler är att de har få mer generella lagar och regler men i gengäld efterlevs de relativt bra.[46] Det kan kanske vara en förklaring till varför fusk/plagiat inte upplevs som ett stort problem vid Linköpings universitet.

Vad kan göras ytterligare för att förhindra främst plagiering? Malouff och Sims[47] presenterar en modell som de tror kan förebygga att studenter plagierar. Modellen bygger på Vrooms förväntans-valensmodell från 1964. Om denna skriver Malouff och Sims

> Vroom's (1964) expectancy model offers a good framework for organizing the many plagiarism-prevention strategies that exist. Vroom´s theory primarily postulates that employees will perform best when they expect their assigned work to be feasible and lead to outcomes that they value. Inherent in the model is the requirement that the employees understand how to do their assigned work. These elements of the model have obvious implications for motivating ethical writing by students. Vroom´s model also postulates that expecting a particular type of work to be difficult and likely to lead to personally meningful negative consequences makes it less likely that employees will carry out the work. This aspect of Vroom´s model has implications for decreasing an undesirable behavior such as plagiarism.
>
> Vroom's expectancy model, when applied to promoting ethical student writing, suggests that instructors can best promote ethical student writing by ensuring that students (a) understand the rules of ethical writing, (b) expect the writing assignment to be manageable, (c) expect ethical writing to lead to personally important benefits, (d) expect plagiarizing to be difficult, and (e) expect plagiarizing to lead to personally important costs.

Utifrån modellen och utifrån andra källor[48] kan i punktform ytterligare några exempel på åtgärder för att förhindra plagiering och fusk:

- diskutera plagiering med studenterna och ge exempel på vad du som lärare menar är plagiat. Här kan tänkas att formerna för re-

---

46 Geert Hofstede, (1991).
47 Malouff & Sims, (1996).
48 Exempelvis Folke Norstads PM Hur man undviker att hamna i disciplinnämnden eller Råd för examinatorer.

spektive examinationsform fastställs så att det finns enhetliga regler för vad som gäller vid hemtentor etc.

- ta i utbildningen upp hur man skriver vetenskapliga texter på ett korrekt sätt, så att studenterna har helt klart för sig när man ska använda citat, hur hänvisningar görs, när man ska ta upp något i litteraturförteckningen, etc. Det är en fördel om detta tas upp i samband med uppgiften
- be studenterna att förutom den slutliga texten/uppsatsen även lämna in revideringar och annat de skrivit och/eller se till att få se uppsatser etc. under skrivandets gång. På detta sätt tydliggör man för studenterna att skrivandet sker i flera steg och samtidigt minskar denna åtgärd att studenterna plagierar en text
- ett annat alternativ är att den inlämnade skriftliga uppgiften alltid följs av ett samtal med läraren om innehållet
- ge klara riktlinjer för vad du ser som bra och önskvärt studentsamarbete men visa också var gränsen går för samarbete. Visa att man i sitt lärande behöver många informationskällor och ”bollplank”, men att var och en utifrån all tillgänglig information och sina tidigare kunskaper och erfarenheter konstruerar sin kunskap. Det är det som är att lära sig och det måste man göra själv. Att före ner sina tankar på papper är troligen den bästa formen för att förstå och att minnas
- ställ rimliga krav och det är den totala mängden krav som avses. Om studenterna läser kurser parallellt är det de sammanlagda kraven som är det intressanta. Om studenterna uppfattar kraven för stora ökar sannolikheten att man försöker att klara vissa krav genom att plagiera
- ställ frågor och formulera problem som är tydliga och specifika. Frågor och problemställningar som är svävande och/eller mycket omfattande kan besvaras på många sätt och sannolikheten att finna relevanta texter att plagiera ökar markant
- om examinationer används som innebär att studenterna producerar snarare än reproducerar ska undervisningsformerna harmoniera med examinationskraven. Det kan exempelvis innebära att man planerar undervisningen med forskningsprocessen som förebild, eftersom det är en form av forskningsarbete som avkrävs vid examinerandet. När innehållet i undervisningen och/eller formerna för undervisningen inte förbereder studenterna för examinationen och

dess krav torde risken öka att man försöker klara sig genom att plagiera någon annans text

- försök att i så hög grad som möjligt ställa kravet att studenterna, när de ska producera egen text, ska skriva med den vetenskapliga artikeln som modell. Detta betyder att exempelvis laborationsredogörelser av traditionellt slag inte ska inlämnas utan de bör utformas som en artikel för att träna studenterna att tänka och skriva akademiskt
- se till att kursplanerna är tydliga och ha mycket tydliga instruktioner vid examinationer. Ett flertal ärenden som kommer till disciplinnämnden handlar om tolkning av mål och instruktioner. Var tydlig med vad den enskilde studenten ska klara av på egen hand, var gränserna för samarbete går, vilka hjälpmedel som är tillåtna och vilka skrivregler som gäller. Var vid grupparbete tydlig med vad som gäller för samarbete och om alla ska kunna svara för hela arbetet eller om det räcker med att svara för endast en del av arbetet
- låt studenterna tidigt på kursen skriva. Skrivande är ett bra sätt för studenterna att bearbeta problem på och det är ett stöd för deras lärande. Som lärare blir man bekant med varje students sätt att skriva och detta gör det också svårare att plagiera texter
- Utformningen av tentan är viktig. En salstentan kan vara utformad på så sätt att fusk i form av fusklappar blir omöjligt. Om tentan ligger på en hög taxonominivå och rör förståelse istället för att komma ihåg detaljer kan t.ex. all litteratur få tas med på tentan. Ett annat förslag är att tentan omfattar ett stort antal poäng t.ex. en hel termins studier. Det blir på så sätt svårare att veta exakt vad som ska avhandlas på tentan vilket försvårar fusklappar
- Att kräva stereotypa svar som med lätthet kan memoreras bör också undvikas eftersom det inte visar om studenten faktisk har lärt sig något
- Muntliga tentor liksom praktiska tentor är det svårare att fuska på än skriftliga tentor. Det visar också om studenterna har förstått, inte bara vilken minneskapacitet de har
- Läraren bör se till att tentamensuppgifterna inte skrivs på en nätansluten dator för att undvika att studenter kan få tag på tentan innan själva examinationstillfället

Diskussion

Det är viktigt att påpeka att den här rapporten *inte* skrivs för att utmåla studenterna som fuskare eller för att universitet ska ägna mer tid åt att sätta dit ”fuskare”. Istället vill vi bl.a. ta reda på om det finns några belägg för det som allt oftare påstås nämligen att fusk ökar. Vi vill även sätta frågan om fusk i relation till lärande och se till eventuella konsekvenser för utbildning och examination.

Det är uppenbar att fusk inte upplevs som ett stort problem på Linköpings universitet. Lärarna har ofta liten egen erfarenhet av fusk och har överlag liten kunskap om regler och vad som gäller för fusk. Utifrån enkätsvaren kan vi konstatera att det är ett flertal situationer som lärarna har olika åsikter om huruvida de exemplifierade situationerna kan anses vara fusk eller ej. Vi får anta att de även i en verklig situation skulle agera olika beroende på om de uppfattar situationen som fusk eller inte.

I dagsläget är det möjligen ett problem att gränsen för vad som är tillåtet och vad som är otillåtet kan vara otydlig och vad som krävs på respektive examination varierar från lärare till lärare. Här behöver lärare bli tydligare med instruktioner, både muntliga och i kursplaner. Alternativt kan ett antal examinationsformer fastställas så att alla vet vad som gäller, både lärare och studenter. Det blir svårare att hävda okunskap om fusk om det finns tydliga former för examinationen.

Något som nämns ofta i artiklar är att tillfället gör fuskaren. Är det verkligen så? Vi tror inte att det är den enda orsaken till fusk och kanske inte heller den viktigaste orsaken. I intervjuerna är ”att tillfälle ges” ingen framträdande orsak till fusk även om en del av de intervjuade kan tänka sig att en del studenter tar den lättaste vägen och hämtar något på nätet eftersom tillfälle finns. Det är istället andra faktorer som nämns i intervjuerna som t.ex. att studenterna på något sätt är illa ute i sin studiesituation. Möjligheterna att fuska har ökat men vi kan inte utifrån artiklar och litteratur finna belägg för att fusk och plagiat procentuellt sett verkligen har ökat. Däremot finner vi farhågor i litteraturen om att fusk har/kommer att öka. Det är tillgängligheten, det krävs bara några klick på datorn, som ligger bakom dessa farhågor och det Liedman[49] tar upp att en ny kunskapsuppfattning tycks växa fram bland yngre. En uppfattning som ser det som naturligt att

[49] Sven-Erik Liedman (2001).

ta olika texter och foga samman dem till en skrift. Farhågor finns alltid vid stora systemskiften som användningen av internet ändå får anses vara. Om det verkligen har skett en ökning av fusk vet vi alltså inte. Oavsett hur det ligger till med en eventuell ökning kan vi ändå konstatera att *möjligheterna att fuska och plagiera har ökat* i och med att tillgängligheten har ökat. Det vi har att ta ställning till är: hur ska vi förhålla oss till det faktum att möjligheterna att fuska och plagiera har ökat?

Det går att tänka sig två sätt utifrån Gibbs och Jenkins resonemang[50]:

Vi kan aldrig helt och fullt komma till rätta med att fusk och plagiat förekommer men vi kan göra allt som går för att förhindra att det förekommer genom att förekomma studenterna.

Det här förhållningssättet bygger på att förhindra och kontrollera att fusk och plagiat inte sker. Här kan vi t.ex. tänka oss att allt som studenterna skriver kontrolleras med ett program mot nätet för att se hur mycket av texten som är lik annan text eller andra åtgärder för att se till så att fusk och plagiat inte förekommer. Ett exempel på kontrollstrategi som redan införts vid en institution vid Linköping universitet efter att fusk förekommit är att studenterna numera får tilldelade sig uppsatsämnet istället för att bestämma det själva. Att stävja fusk och plagiat sker i det fallet på bekostnad av den akademiska friheten.

Det andra förhållningssättet utgår också från att det aldrig helt går att kontrollera fusk och plagiat men motmedlet blir inte främst kontroll för att se till så att fusk och plagiat inte förekommer utan istället att kontrollera studenternas förståelse. Slutsatsen är att det viktiga är inte hur studenterna tillägnat sig kunskapen, bara de har tillgodogjort sig kunskapen så att de förstått och kan visa att de förstår. Studenternas förståelse av ett kunskapsområde ska universitetet kontrollera.

Att utgå från alternativ nummer två tycks stämma väl med resultatet från enkäten. De som besvarat enkäten menar att det är en skillnad på att fuska så att man inte lär sig och på att fuska och ändå lära sig något. Det enda som de som fyllt i enkäten är överens om är att fusk är de situationer där studenten inte lyft ett finger för att lära sig något (exempel 1-4). De fyra exemplen innebär alla att den som fuskar medvetet avstår från att lägga ner någon egen arbetsbörda och därmed inte nödvändigtvis lär sig något.

---

[50] Gibbs och Jenkins (1992).

Om vi istället tar en annan utgångspunkt och sätter fusk i relation till lärande så är frågan om studenten alltid själv har producerat sin text eller kod ibland kanske mindre väsentlig. Det viktiga är inte alltid att producera själv utan att visa att man kan hitta, sammanställa och utnyttja kunskapen och framförallt förstå[51]! Det som de som fyllt i enkäten har reagerat på i exemplen 1-4 är den totala avsaknaden av egen arbetsinsats och att det inte finns någon vilja att lära sig en metod eller ett arbetssätt. Mycket av lärandet på universitetet handlar om att tillägna sig metoder och arbetssätt. Sökandet, sammanställandet och den egna bearbetningen har ett egenvärde eftersom det kommer studenterna till användning i arbetslivet. Ska vi fortsätta att ställa krav på studenterna att producera eller ska vi i grundutbildningen i första hand kräva att de ska kunna visa att de förstår? Den andra frågan man kan ställa sig är: Är producerandet ett mål i sig eller är det viktigaste att studenterna lär sig ämnet/området?

Ett alternativ som redan har diskuterats är att dela upp och se vissa tillfällen som examination och andra som övning och lärotillfällen. Det ligger väl i linje med alternativ nummer två. Fördelen är att antalet tillfällen som lärarna behöver bekymra sig om fusk och plagiat minskar. Om studenterna vill fuska på övningstillfällena lider de bara av det själva. Vid de tillfällen som räknas som examination ska allt göras för att kontrollera att studenten behärskar uppgiften. Det kan ske genom att välja examinationsformer som är svårare att fuska på som t.ex. muntlig examination eller mer omfattande opponering av uppsatser.

Vi har tidigare kommenterat frånvaron av artiklar som i samband med fusk diskuterar samhällets krav och förväntningar samt universitetsvärldens traditioner och hur dess organisation påverkar individen. Detta är ett område som det finns anledning att studera mer. Ett annat område som också behöver studeras är sambandet mellan fusk och studenters motiv, motivation och förhållningssätt till lärande.

---

[51] Med ord hämtade från Blooms taxonomi kan man säga att studenterna ska kunna analysera, göra synteser och värdera.

Litteraturförteckning

Ameen,E.C., Guffey,D.M. & McMillan,J.J. (1996) Gender differences in determining the ethical sensitivity of future accounting professionals. *Journal of Buisness Ethics*, vol 15, nr 5, sid 591-597.

Auer,N.J. & Krupar,E.M. (2001) Mouse Click Plagiarism: The Role of Technology in Plagiarism and the Librarian´s Role in Combating It. *Library Trends*, vol. 49, nr 3, sid 415 – 433.

Baird,J.S. Jr. (1980) Current trends in college cheating. *Psychology in the Schools*, vol 17, nr 4, sid 515-522.

Baroll,A. (1971*) Testängslighet: Dess samband med intelligens testprestation och vissa andra variabler*. Licentiatavhandling. Institutionen för pedagogik. Uppsala universitet.

Bischofsberger,E. (2002) Recension av Birgitta Forsmans bok Vetenskap och moral i Svenska Dagbladet 19 febr.

Bloom,B.S. m fl (1956) *Taxonomy of educational Objectives: Cognitive Domain*. Ney York: McKay.

Boop,M. Gleason,P. & Misicka,S. (2001) *Reducing Incidents of Cheating in Adolescence*. Master theses, Saint Xavier and IRI, Illinois.

Caruana,A., Ramaseshan,B. & Ewing,M.T. (2000) The effect of anomie on academic dishonesty among university students. *The International Journal of Educational Management*, vol 14, nr 1, sid 23-30.

Dagens Nyheter 26 september 2002. Forskare avskedas efter fusk.

Davis,S.F., Noble,L.M., Zak,E.N. & Dreyer,K.K. (1994) A comparison of cheating and learning/grade orientation in American and Australian college students. *College Student Journal*, vol 28, sid 353-356.

Foltz,G.J. & Miller,N. (1994) Beliefs and Values Questionnaire (BVQ). I Ferrell,O.C. & Fraedrich,J. (eds) *Buisness ethics: Ethical decision making and cases*. Boston: Houghton Mifflin.

Forsman,B. (2002) *Vetenskap och moral*. Stockholm:Nta doxa.

Forss,M & Dovelius,J. (1991*) Som man frågar får man svar – ett häfte om examinationsformer*. Stockholm: SFS.

Gibbs,G. & Jenkins,A. (1992) *Teaching Large Classes in Higher Education. How to Maintain Quality with Reduced Resources*. London: Kogan Page.

Haines,V.J., Diekhoff,G.M., LaBeff,E.E. & Clark,R.E. (1986) College cheating: Immaturity, lack of commitment, and the neutralizing attitude. *Research in Higher Education*, vol 25, nr 4, sid 342-354.

Hofstede.G. (1991) *Organisationer och kulturer- om interkulturell förståelse*. Lund: Studentlitteratur.

Holm.T. (1998) *Ignorance of the Crime Is No Excuse: Do Public Speaking Students Even Know What Cheating Is?* Paper presenterat vid National Communication Association, nov. 1998, NY.

Högskoleförordningen. SFS 2002:761: Ändring Högskoleförordning (1993:100).

Högskoleverket (2002) *Sammanställning av beslut från disciplinnämnder och domar i disciplinärenden från förvaltningsdomstolar 2001*. Rapport ISBN 91-88874-91-5.

Kelly,J.A. & Worrell,L. (1978) Personality characteristics, parent behaviors, and sex of the subject in relation to cheating. *Journal of Research in Personality*, vol 12, sid 179-188.

Kennedy,E.J. & Lawton,L. (1998) Religiousness and buisness ethics. *Journal of Buisness Ethics*, vol 17, nr 2, sid 163-175.

Leming,J.S. (1980) Cheating behavior, subject variables, and components of the internal-external scale under high and low risk conditions. *Journal of Educational Research*, vol 74, sid 83-87.

Liedman, S-E (2001) *Ett oändligt äventyr – om människans kunskaper*. Bonniers.

LiU:s hemsida: www.liu.se/org/studc/tenta/regler.html

Lupton,R.A., Chapman,K.J. & Weiss,J.F. (2000) A Cross-National Exploration of Buisness Students´ Attitudes, Perception, and Tendencies Toward Academic Dishonesty. *Journal of Education for Buisness*, vol 75, nr 4, sid 231-236.

Malouff,J.M. & Sims,R.L. (1996) Applying an employee-motivation model to prevent student plagiarism. *Journal of Education for Buisness*, vol 72, nr 1, sid 58-62.

Maramak,S. & Maline,M.B. (1993*) Academic Dishonesty among College Students. Issues in Education*, Office of Education Research and Improvement, Washington D.C.

McCabe,D. & Bowers,W.J. (1994) Academic dishonesty among males in college: a thirty yesr perspective. *Journal of College Student Development*, vol 35, nr 1, sid 5-10.

McCormick,F. (1989) The Plagario and the professor in our peculiar institution. *Jorurnal of Teaching Writing*, vol 8, nr 2, sid 133-146.

Miller,C.M.L. & Parlett, M.: (1974) *Up to the mark: A study of the examination game*. London: SRHE.

Norstad, F. (2002) *Hur man undviker att hamna I disciplinnämnden eller Råd för examinatorer*. www.mai.liu.se

Odontologiska föreningen, KI, www.of.ki.se

Payne,S.L. & Nantz,K.S. (1994) Social accounts and metaphors about cheating. *College Teaching*, vol 42, nr 3, sid 90-96.

Policy för hantering av misstanke om försök till vilseledande. Umeå universitet, institutionen för företagsekonomi, 2002.

Poorsoltan,K., Amin,S. & Tootoonchi,A. (1991) Buisness ethics: Views of future leaders, S.A.M. *Advanced Manegement Journal*, vol 56, nr 1, sid 4-10.

Rawwas,M.Y.A. & Isakson,H.R. (2000) Ethics of Tomorrow´s Buisness Managers. *Journal of Education for Buisness*, vol 75. Nr 6, sid 321-331.

Roberts,P., Anderson,J. & Yanish,P. (1997) *Academic Misconduct: Where Do We Start?* Paper presenterat vid Annual Conference of the Northern Rocky Mountain Educational Research Association, okt. 1997,Jackson.

Rothblatt, S. (1994) Tesen om universitetets idé ch des antites. I *Tvärsnitt* nr 3/4.

Silverman,E. & Hanna,J. (1987) *Test anxiety reduction. Curriculum Guide*. Cora-Neumann Program.

Sims,R.L. (1995) The severity of academic dishonesty: a comparison of faculty and student views. *Psychology in the Schools*, vol 32, nr 3, sid 233- 238.

Spiller,S. & Crown,D.F. (1995) Changes over time in academic dishonesty at the collegiate level. *Psychological Reports*, vol 76, nr 3, sid 763-768.

Stanfords hederskod www.standford.edu/dept/vpsa/judicalaffairs/ guiding/honorcode.htm

Stern,E.B. & Havlicek,L. (1986) Academic misconduct: Results of faculty and undergraduate student surveys. *Journal of Allied Health*, vol 5, sid 129-142.

SAOB, http://www.svenskaakademien.se/saob/.

Tittle,C.R. & Rowe,A.R. (1973) Moral appeal, sanction threat, and deviance: An experimental test. *Social Problems,* vol 20, sid 488-498.

Trowald,N. (1997) *Uppfattningar om examination – en intervjustudie*. Högskoleverkets skriftserie 1997:3 S.

Trowald,N. (1997) *Råd och idéer för examination inom högskolan*. Högskoleverkets skriftserie 1997:14 S.

Trowald,N. & Dahlgren,L.O. (1993*) Studenters syn på kunskapsmätning*. Pedagogiskt utvecklingsarbete nr 13, Uppsala: SLU.

Universitetsläraren nr 16, 2002.

Wilhoit,S. (1994) Helping students avoid plagiarism. *College Teaching,* vol 42, nr 4, sid 161-165.

Young,J.R. (2001) The Cat-and-Mouse Game of Plagiarism Detection. *Chronical of Higher Education*, vol 47, nr 43, sid 26-30.